

SISEMINISTEERIUM

Lisa 1. Siseministri käskkirja
„Siseturvalisuse 2020. aasta
tulmusaruande“ kinnitamine“ juurde

Siseturvalisuse 2020. aasta tulmusaruanne

Siseturvalisuse 2020. aasta aruanne

Tulemusvaldkond: Siseturvalisus

Tulemusvaldkonna eesmärk: Eesti inimesed tunnevad, et nad elavad vabas ja turvalises ühiskonnas, kus igaühe väärtus, kaasatus ja panus kogukonna turvalisusesse loovad ühe turvalisima riigi Euroopas. Parandatakse elukeskkonda, vähendatakse ohtu elule, tervisele, varale ja põhiseaduslikule korrale ning tagatakse kiire ja asjatundlik abi.

Arengukava: „Siseturvalisuse arengukava 2020–2030“

Programm: „Siseturvalisuse programm“

Siseturvalisuse tulemusvaldkonna 2020. aasta aruande koostamisel on eesmärkide täitmise hindamiseks kasutatud olemasolevat statistikat ja uuringuid ning siseturvalisuse avaliku arvamuse uuringut. Arvestatud on ka siseturvalisuse programmi eesmärkide saavutamisele kaasa aitavate ministriumide esitatud andmetega.

Lisaks aruandele on lisainformatsioon Siseministeeriumi kodulehel.

www.siseministeerium.ee/stak2030

SISUKORD

1.	SISSEJUHATUS	4
2.	KOKKUVÕTTEV HINNANG EESMÄRKIDE SAAVUTAMISELE JA EELARVE TÄITMISELE	5
	Valdkonna lühianalüüs	5
	<i>Eesti inimesed tunnevad end turvaliselt</i>	5
	<i>Lisaks reageerivatele asutustele on oluline inimeste endi roll Eesti turvalisena hoidmisel</i>	5
	<i>Palju õnnetusi juhtub riskikäitumise tõttu</i>	6
	Olulisima mõjuga tegevuste kirjeldus	8
	Programmi eelarve ja eelarve täitmine ning peamised kitsaskohad ja kõrvalekalded planeeritust	10
3.	ÜLEVAADE MEETMETE ELLUVIIMISEST	11
	Meede 1. Ennetava ja turvalise elukeskkonna kujundamine	11
	Meede 2. Kiire ja asjatundlik abi	16
	Meede 3. Kindel sisejulgeolek	18
	Meede 4: Tõhus rahvastikuhaldus	22
	Meede 5: Tark ja innovaatiline siseturvalisus	25
4.	ÜLEVAADE OLULISEMAST „EESTI 2035“ ELLUVIIMIST TOETAVATEST TEGEVUSTEST	29

1. Sissejuhatus

Eesti inimesed tunnevad end turvaliselt. 2018. aastal leidis 94% küsitlusele vastanuid, et Eesti on elamiseks turvaline riik, 2020. aastal 92%.¹

Reageerivate asutuste tööd kergendab inimeste usaldus nende asutuste vastu. Nii Päästeametit, Häirekeskust kui ka Politsei- ja Piirivalveametit usaldas 2020. aastal üle 90% küsitlusele vastanutest.

Samas **mõistavad inimesed ka enda rolli olulisust** ja enamik on veendunud, et peaksid ise aktiivselt enda ja kodukoha turvalisuse tagamisel osalema (2020. aastal arvas nii 88% vastanutest). Selleks on elanikel erinevaid võimalusi nii vabatahtlikuna osaledes, kuid ka ise vastutustundlikult käitudes. Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuringu järgi on **17% elanikest viimase aasta jooksul osalenud mõnes turvalisusega seotud vabatahtlikus tegevuses.**² Siseturvalisuse vabatahtlikuna tegutsejate ridade laiendamiseks on samuti potentsiaali, sest huvi on suurem kui tegelik osalus: naabrivalves on osalenud 6% elanikke, samas kui 47% vastanuid on valmis selles edaspidi osalema; abipolitseinike ja päästjate töös on osalenud vaid 1% vastanuid, kuid iga viies 15–49-aastane Eesti elanik on huvitatud abipolitseinikuks või vabatahtlikuks päästjaks hakkamisest.

Kuigi enamik inimesi mõistavad oma rolli turvalisuse suurendamisel, on tunduvalt vähem neid, kes peavad piisavaks oma valmisolekut ennast või teisi õnnetuse korral aidata (61%). Suur osa õnnetusi ja vigastussurmasid juhtub vale käitumise tõttu, sh alkoholi liigtarvitamine ja hooletu suitsetamine.

2020. aastal³ oli **tulekahjudes** hukkunuid 36 (16% vähem kui 2019. aastal). **Veeõnnetustes** hukkus 58 inimest (61% rohkem kui 2019. aastal). Kusjuures enamik tule- ja veeõnnetustes uppunutest olid mehed, üle pooled olid joobes. Eesti merealal uppunute arv oli sama, mis 2019. aastal (4 uppunut). Samas kui perioodil 2013–2015 uppus Eesti merealal 14–15 inimest aastas, siis on langus olnud kuni neljakordne. See näitab, et Eesti merealal on ohutu ja turvaline ning juhtumite korral on tagatud kiire ja professionaalne abi. **Liiklusõnnetustes** sai vigastada vähem inimesi, kuid hukkunuid oli võrreldes 2019. aastaga 8 võrra enam, kokku 60. **Vägivallakuritegusid** registreeriti 2020. aastal 6% võrra vähem (2019. aastal 8773 ning 2020. aastal 7975), kuid peaaegu poole rohkem registreeriti **tapmisi ja mõrvu** (2019. aastal 34 ning 2020. aastal 50). Tapmistest ja mõrvadest ligi 90% pandi toime alkoholijoobes. **Uimasti tarvitamise tagajärjel** hukkus 2019. aastal 27 noort inimest, peamiselt vanuses 20–35. 2020. aasta kohta andmed aruande koostamise ajal puudusid, kuid indikatsiooni järgi on uimastisurmasid samas suurusjärgus. Võrreldes Eesti vigastussurmade arvu Euroopa Liidu keskmise tasemega oleks võimalik säästa aastas veel rohkem elusid, selleks on jätkuvalt oluline sihistatud ennetustegevus.

Nende näitajate soodsamas suunas mõjutamiseks tegeleti 2020. aastal siseturvalisuse programmi elluviimisel: **1)** ennetava ja turvalise elukeskkonna loomisega; **2)** kiire ja asjatundliku abi pakkumisega; **3)** sisejulgoeleku kindlana hoidmisega; **4)** tõhusa rahvastiku haldusega; **5)** siseturvalisuse valdkonna targemaks ja innovaatilisemaks muutmiseks. ■

¹2020. aasta avaliku arvamuse uuringu tulemuste analüüsimisel tuleb arvestada, et küsitlusperiood jäi ajavahemikku, mil Eestis oli COVID-19 viirusepuhang, kinnitatud nakkusjuhtumite arv kiires kasvutrendis ja valitsus oli kehtestanud eriolukorra. Seetõttu on tegu unikaalse uuringuga ning vastused peegeldavad muu hulgas seda, kuidas Eesti elanikud kriisi ajal mõtlevad. Seda tuleb tulemuste tõlgendamisel ning ka varasemate uuringutega võrdlemisel arvesse võtta.

²Elanike kaasatus siseturvalisuse tagamisse näitab, kui suur osakaal vastanutest on viimase 12 kuu jooksul osa võtnud ühest või mitmest järgmisest tegevusest: turvalisusega seotud õppused või kursused; naabrivalve; korraldanud või aidanud läbi viia turvalisuse teemal üritusi või arutelusid; turvalisusega seotud talgud (õnnetuse tagajärgede likvideerimine, keskkonna turvalisemaks tegemine); osalenud mõne siseturvalisuse valdkonna organisatsiooni tegevuses; osalenud abipolitseinike, vabatahtlike päästjate või merepäästjate töös.

³Vigastussurmade täpsed andmed 2020. aasta kohta selguvad 2021. aasta juunis.

2. Kokkuvõttev hinnang eesmärkide saavutamisele ja eelarve täitmisele

Valdkonna lühianalüüs

Eesmärkide saavutamine	2020 tegelik	2020 siht	2021	2022	2023	Allikas
Eestit turvaliseks riigiks hindavate elanike osakaal	92%	94%	≥ 92%	≥ 94%	≥ 94%	Siseministeerium, siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Siseturvalisuse tagamise kaasatud elanike osakaal	17%	17%	> 17%	≥ 20%	≥ 20%	Siseministeerium, siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Vigastussurmade arv ⁴	Avaldatakse juunis.	< 680	< 670	< 660	< 650	Statistikaamet
Elanike osakaal, kes peavad riigi peamiseks mureks						Standard Eurobaromeeter
- kuritegevust,	1%	≤ 3%	≤ 3%	≤ 3%	≤ 3%	
- sissērännet,	15%	≤ 12%	≤ 12%	≤ 12%	≤ 12%	
- terrorismi	0%	≤ 1%	≤ 1%	≤ 1%	≤ 1%	
Siseturvalisuse asutuste usaldusväärsus:						Turu-uuringute institutsioonide usaldusväärsus uuring
- Politsei- ja Piirivalveamet	91%	≥ 89%	≥ 89%	≥ 89%	≥ 89%	
- Päästeamet	95%	≥ 97%	≥ 97%	≥ 97%	≥ 97%	
- Häirekeskus	93%	≥ 94%	≥ 94%	≥ 94%	≥ 94%	

Eesti inimesed tunnevad end turvaliselt

2018. aastal leidis 94% küsitlusele vastanutest, et Eesti on elamiseks turvaline riik, 2020. aastal 92%. Suhtumine on mõnevõrra skeptilisem mitte-eestlaste seas (82%) ja Kirde-Eestis (82%), kuid positiivsem Kesk-Eestis (98%). Inimesed ka valdavalt ei pea Eesti riigi olulisimaks probleemiks kuritegevust sissērännet või terrorismi.

Lisaks reageerivatele asutustele on oluline inimeste endi roll Eesti turvalisena hoidmisel

Reageerivate asutuste tööd kergendab inimeste usaldus nende asutuste vastu. Päästeametit usaldas 2020. aastal 95%, Häirekeskust 93% ning Politsei- ja Piirivalveametit 91% küsitlusele vastanutest. Samas **mõistavad inimesed ka enda rolli olulisust** ja enamik on veendunud, et peaksid ise aktiivselt osalema enda ja oma kodukoha turvalisuse tagamisel (2020. aastal 88%). Selleks

⁴ „Siseturvalisuse arengukava 2020–2030“ ja selle programmiga „Siseturvalisus“ mõjutatakse otseselt uppunute, tulekahjus hukkunute, sõidukiõnnetustes hukkunute, tapmiste ja mõrvade tagajärjel ning uimasti üledoosi tagajärjel hukkunute arvu, kuid kaudset mõju avaldavad meetmed ka teistele surmapõhjustele, nagu enesetappudele, kukkumistele, külmumistele.

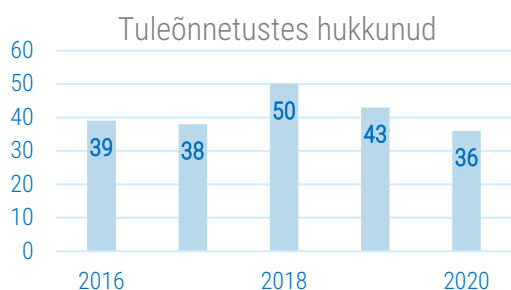
Seetõttu kajastatakse üldeesmärgi mõõdikuna vigastustest põhjustatud suremust kõikide vigastussurmade liikide kohta. Mõõdik on nimetatud „Rahvastiku tervise arengukava 2020–2030“ mõõdikute saavutamise ühe eeldusena. Sotsiaalministeerium on ka alates 2015. aastast vigastuste ennetamise valdkonna üldkoordineerija. Sõidukiõnnetustes hukkunute arvu vähendamise abinõusid on käsitletud liiklusohutusprogrammis.

on elanikel ka erinevaid võimalusi nii vabatahtlikuna osaledes, kuid ka ise vastutustundlikult käitudes. Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuringu järgi on 17% elanikest viimase aasta jooksul osalenud mõnes turvalisusega seotud vabatahtlikus tegevuses.⁵ Siseturvalisuse vabatahtlikuna tegutsejate ridade laiendamiseks on samuti potentsiaali, sest huvi on suurem kui tegelik osalus: naabrivalves on osalenud 6% elanikke, samas kui 47% vastanuid on valmis selles edaspidi samuti osalema; abipolitseinike ja päästjate töös on osalenud vaid 1% vastanuid, kuid iga viies 15–49-aastane Eesti elanik on huvitatud abipolitseinikuks või vabatahtlikuks päästjaks hakkamisest.

Palju õnnetusi juhtub riskikäitumise tõttu

Kuigi enamik inimesi mõistavad oma rolli turvalisuse suurendamisel, on tunduvalt vähem neid, kes peavad piisavaks oma valmisolekut ennast või teisi õnnetuse korral aidata (61%). Suur osa õnnetusi ja vigastussurmasid juhtub vale käitumise tõttu, sh alkoholi liigtarvitamine ja hooletu suitsetamine. Täpne vigastussurmade arv avaldatakse juunis, kuid allpool on esitatud lühike ülevaade esialgsete andmetega.

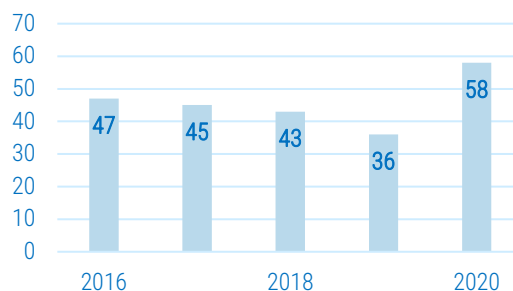
2020. aastal⁶ oli tulekahjudes hukkunuid 36 (16% vähem kui 2019. aastal).

Joonis 1. Tulekahjudes hukkunud aastatel 2016–2020 (Allikas: Päästeamet)

Veeõnnetustes hukkus 58 inimest (61% rohkem kui 2019. aastal), see on viimase viie aasta suurim uppumiste arv. Kusjuures enamik tule- ja veeõnnetustes hukkujatest olid mehed, üle pooled olid joores.

Veeõnnetustes hukkunud

Joonis 2. Veeõnnetustes hukkunud aastatel 2016–2020 (Allikas: Päästeamet)

Soojemad talved toovad rohkem uppumissurmasid. Uppunustest 79% olid mehed. Uppunute keskmine vanus on tõusnud. Võrreldes 10 aasta keskmisega on suurenenud eakate uppumiste arv: eakad moodustasid üle poole veeõnnetustes hukkunutest (33). Alkoholi tarbinud uppujate arv on suurenenud – juba 3 aastat järjest on üle poole uppunustest joores (kõik suplemisel uppunud eakad olid kained).

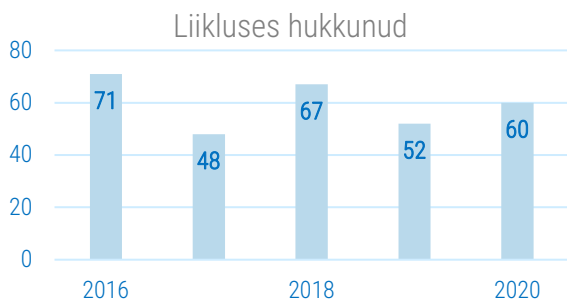
Kuigi aasta-aastalt on suurenenud Eestis vaba aja veetmiseks kasutatavate veesõidukite arv⁷ ning tihenend laevaliiklus, siis nendega seotud õnnetuste arv on jäänud stabiilseks. Eesti merealadel ja piiriveekogudel on aastas keskmiselt 250 otsingu- ja päästetööde (SAR) juhtumit ning hätta satub u 500 inimest. Juhtumeid, kus inimelu on otseselt ohus või võib kohe ohtu sattuda, on aastas u 25–40, seega u 10–15% otsingu- ja päästetööde juhtumite koguhulgast. Eesti merealal on uppunute arv alates 2010. aastast vähenenud ligi 3 korda (2010. aastal oli 12 uppunut, perioodil 2013–2015 uppus 14–15 inimest aastas ning 2019. ja 2020. aastal oli 4 uppunut). 2020. aastal lubasid ilmastikuolud alustada navigatsioonihooaega juba märtsi lõpus ehk kuu enne tavapärasest hooaja algust, kuid hea on tõdeda, et see ei toonud kaasa õnnetuste kasvu. See näitab inimeste teadlikkust ning mere- ja lennupääste süsteemi tõhusat toimimist.

Liiklusõnnetustes sai vigastada 2019. aastaga võrreldes vähem inimesi, kuid hukkunuid oli 8 võrra enam (2019. aastal 52 ja 2020. aastal 60).

⁵ Elanike kaasatus siseturvalisuse tagamisse näitab, kui suur osa vastanutest on viimase 12 kuu jooksul ühest või mitmest järgmisest tegevusest osa võtnud: turvalisusega seotud õppused või kursused; naabrivalve; korraldanud või aidanud läbi viia üritusi või arutelusid turvalisuse teemal; turvalisusega seotud talgud (õnnetuse tagajärgede likvideerimine, keskkonna turvalisemaks tegemine); osalenud mõne siseturvalisuse valdkonna organisatsiooni tegevuses; osalenud abipolitseinike, vabatahtlike päästjate või merepäästjate töös.

⁶ Vigastussurmade täpsed andmed 2020. aasta kohta selguvad 2021. aasta juunis.

⁷ Näiteks oli 2016. aastal Maanteeameti liiklusregistris veesõidukeid u 31 000, kuid 2021. aastaks on neid juba u 36 000.

Joonis 3. Liikluses hukkunud aastatel 2016–2020 (Allikas: Politsei- ja Piirivalveamet)

Alkoholi tarvitanud mootorsõidukijuhtide põhjustatud inimkannatanuga liiklusõnnetusi oli 2020. aastal pisut vähem kui 2019. aastal (2019. aastal 131 ning 2020. aastal 123). 2020. aasta esimesel poolel juhtus tavapärasest rohkem inimkannatanuga liiklusõnnetusi jalgratturite, mootorratturite ja mopeedijuhtide osalusel, selle põhjuseks võis olla soe ja lumevaene talv. Eriolukorrast tuleneva inimeste väiksema liikuvuse tõttu vähenes perioodil märtsist maini sõidukite kokkupõrgete arv. 2020. aasta teise poolaasta inimkannatanuga liiklusõnnetuste arv oli aga 2019. aastaga samal tasemel.

Vägivallakuritegusid registreeriti 2020. aastal veidi vähem (6% võrra), kuid peaaegu poole rohkem registreeriti **tapmisi ja mõrvu** (2019. aastal 34, 2020. aastal 50).

Joonis 4. Rasked vägivallakuriteod (Allikas: Politsei- ja Piirivalveamet)

Tapmistest ja mõrvadest ligi 90% pandi toime alkoholijoobes. Üle poole vägivallategudest pandi toime eluruumides, kusjuures avalikus kohas pandi toime 14% võrra vähem vägivallategusid kui

varasemal aastal – seda saab selgitada COVID-19 viiruse tõkestamiseks kehtestatud piirangute mõjuga.

Perioodil 1999–2020 on Eestis **narkootikumide** tõttu surnud 1732 inimest. Aastatega on narkootikumide tarvitamise tõttu surnud isikute keskmine vanus küll järjepidevalt tõusnud, 2002. aastal 24 eluaastalt 2019. aastal 37-ni, kuid endiselt on valdavalt tegu noorte tööeliste inimestega. Kuni 2018. aastani oli Eesti narkootikumide tarvitamisega seotud surmade poolest Euroopa Liidus esimesel kohal⁸.

Joonis 5. Narkootikumidest tingitud surmad aastatel 2015–2019 (Allikas: Surma põhjuste register)

2018. aastal vähenesid narkootikumidest tingitud surmad järsult (2017. aastal 110 ning 2018. aastal 39), 2019. aastal langustrend jätkus ning narkootikumide tarvitamise tagajärjel suri 27 inimest. Perioodil 2002–2017 oli enamik surmadest seotud herooinist sadu kuni tuhandeid kordi kangema fentanüüli ja selle analoogide tarvitamisega. Narkootikumidest tingitud surmade arv vähenes peamiselt seetõttu, et alates 2017. aasta lõpust vähenes fentanüüli kättesaadavus Eesti narkoturul ning hakati ulatuslikumalt rakendama kahjude vähendamise teenuseid, sh andma koju kaasa naloksoonikomplekti. Fentanüüli kättesaadavuse vähenemine oli politsei eduka jälitustöö tulemus, kus 2017. aasta lõpus ja 2018. aasta alguses lõpetati mitme suure kuritegeliku võrgustiku tegevus. ■

⁸ EMCDDA 2018

Olulisima mõjuga tegevuste kirjeldus

Olulisemad teemad, millega 2020. aastal tegeleti

1 Hea väljaõppega, piisava ja motiveeritud personali tagamine

2 Valmisolek kriisideks

3 Eesti-Vene piiri väljaehitamine

4 Varade elukaarepõhine planeerimine ja rahastamine, kinnisvara optimeerimine ja juhtimiskavade alusel kaasajastamine

5 Teenuste arendamine ja organisatsioonis optimeerimisvõimaluste leidmine, sh protsesside lihtsustamine, tehnoloogiliste võimaluste kasutamine (innovatsioon) jne

Hea väljaõppega, piisava ja motiveeritud personali tagamine

Olulisima pikemaajase mõjuga tegevus oli haridusmodelite arendamine. Haridusmodelite kaasajastamine puudutab kõiki siseturvalisuse valdkondi, et käia kaasas hariduse tuleviktrendidega ning pakkuda tulevastele siseturvalisuse töötajatele võimalikult paindlikku ja kaasaegset õpet.

Palgatõusuks saadi 2020. aastal riigieelarvest 5,2 miljonit eurot ning ametid tegid ümberkorraldusi ja suunasid palkade tõstmiseks täiendavalt 1,7 miljonit eurot. Palkade korrigeerimisel lähtuti põhimõttest, et võrreldes Eesti keskmise palgaga ei halveneks päästjate ja Häirekeskuse töötajate positsioon. Ka politseinike eesliinile ja piirivalvuritele tagati peaaegu Eesti keskmine palgatõus. Kogu raha suunati eesliini palgatõusuks: madalamatel astmetel olevate eesliini politseiametnike palka tõsteti 65 euro, päästjatel keskmiselt 60 euro ning päästekorraldajatel 50 euro võrra.

Kriisideks valmisoleku suurendamine

Kaardistati kitsaskohti kriisi lahendamisel ja koostati hädaolukorra seaduse muutmise välja-töötamiskavatsus millega kaasajastatakse kriisireguleerimise korraldust, kõrvaldatakse kriisireguleerimise korralduse lüngad, täpsustatakse elanike kriisideks ettevalmistamist. Korraldati **riskikommunikatsiooni võrgustiku** kohtumisi, viidi läbi regionaalsed **riskijuhtimise ümarlauad** kohaliku omavalitsuse üksustele ja elutähtsaid teenuseid

osutavatele ettevõtetele ristsõltuvusest teadlikkuse suurendamiseks. Valmistati ette **Politsei- ja Piirivalveameti kriisireservi** loomisega seonduvat (nt õigusaktide eelnõud). Selleks et luua paremad eeldused riigiasutuste, kohaliku omavalitsuse üksuste ja kogukondade kriisivõimekuse suurendamiseks korraldati **kriisireguleerimisõppusi**. Koostati juhendmaterjal „**Asutuste valmiduse saavutamine kriiside lahendamiseks**“. Valmistati ette koolitusprogramm kohaliku **omavalitsuse üksuste juhtide kriisireguleerimisalase teadlikkuse tõstmiseks** ja viidi läbi esimesed koolitused. Nõustati elutähtsaid teenuseid korraldavaid asutusi õppuste korraldamisel. Samuti uuendati hädaolukordade riskianalüüse.

Suurendati ka elanike valmisolekut kriisideks. Selleks korraldati **elanikkonnakaitse kampaaniapäeval** „Tagage oma pere valmisolek mitme päevaseks elektrikatkestuseks“ ja inimestele saadeti otsepostitusena „Ole valmis!“ käitumisjuhised hädaolukordadeks.

Eesti-Vene piiri väljaehitamine ja piirihalduse parandamine

Jätkusid idapiiri valmishitamiseks vajalikud tegevused. Alustati 23,5 km taristu ehitamisega ja kuulutati välja ehitushange 39,5 km taristu ehitamiseks. Idapiiri väljaehitamisse investeeriti 2020. aastal 4,1 miljonit eurot. Lisaks muudeti vajalikke õigusakte piirivööndi loomiseks ja piiririba laiuse muutmiseks vastavalt idapiiri projektile. Selleks et parandada piirikontrolli, riigipiiri valvamist ja -kaitset, piiriolukorra info haldamist ning operatiivkoostööd, **analüüsi**

piirivalve juhtimise alternatiive PPA-s. Piirivalve tugevdamiseks muudeti PPA struktuuri.

Varade elukaarepõhine planeerimine ja rahastamine, kinnisvara optimeerimine ja juhtimiskavade alusel kaasajastamine

2020. aastal parandati Päästeameti ning Politsei- ja Piirivalveameti tehnilist valmisolekut, et paremini sündmustele reageerida. Näiteks asendati viis päästetööde põhiautot ja neli paakautot. Piirivalvetegevuste toetamiseks asendati kuus mootorsaani. Liiklusjärelvalve paremaks läbi viimiseks soetati mobiilsete kaamerate transpordiks kolm väikekaubikut. Isikute kinnipidamisega seotud tegevuste toetamiseks soetati neli konvoibussi ja lennusalgale helikopterite pukseerimiseks liikurmasin (laadur). Maismaasõidukitesse investeeriti 2020. aastal 3,6 miljonit eurot.

Veesõidukitest asendati üks M1-tüüpi rannikuala merepääste mootorpaat ning soetati Sisejulgeolekufondi kaasrahastusega Peipsi järvel toimivate päästesündmuste ja piirijuhtumite lahendamiseks üks H2-tüüpi hõljuk. Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Ameti (Frontex) erimeetme kaudu soetati üks M2-tüüpi mootorpaat, mis võimaldab tõsta võimekust reageerida kõrgendatud ohuga rikkumistele Eesti ja Euroopa merealal (välismissioonide käigus). Päästetööde valdkonna tegevuse toetamiseks soetati üheksa erineva võimekusega veesõidukit, sh kuus erineva võimekusega päästetööde mootorpaati ja kolm jetti. Veesõidukitesse investeeriti 2020. aastal kokku 2,1 miljonit eurot.

2020. aastal lepiti kokku ja kinnitati täiendatud Siseministeriumi valitsemisala maismaasõidukite kasutamise kord, kus täpsustati üldotstarbeliste sõiduautode ühiskasutamise põhimõtted ja üldised alused. Sellega seonduvalt loodi kõikidele Siseministeriumi valitsemisala asutuste teenistujatele võimalus broneerida ja kasutada asutustest ühiskasutusse antud sõidukeid. **Sõidukite ühiskasutamine tagab olemasolevate sõidukite tõhusama kasutamise ja pikemas vaates väheneb sõidukite järele vajadus.** Sellega seoses on Häirekeskus otsustanud loobuda eraldi sõidukipargist ning minna üle sõidukite ühiskasutamisele

ja isikliku sõiduauto kasutamise kompenseerimisele.

2020. aastal valminud olulisematest kinnisvaraarendustest suurim ehitis on Sisekaitseakadeemia (SKA) Narva õppe- ja majutushoone (SKANK), mis rajati koostöös Tartu Ülikooliga (Narva kolledži majutus). Hoones on võimalused majutada praktiliselt olemasolevaid SKA õppureid, samuti on seal õpperuumid, PPA teenistujate majutusvõimalused, kiirreageerijate treeningu- ja valmidusruumid, ühised spordiruumid ning kohalikele kogukonnale on avatud ujula. Hoone on tänu oma arhitektuurile ja konstruktsioonile leidnud äärmärkimist ja toonud selle loojatele mitu preemiat. SKANK-i ehitusse investeeriti Siseministeriumi valitsemisalas kokku 12,5 miljonit eurot.

Valmis said ka Tallinnas Nõmme ja Lilleküla komandode rekonstrueerimistööd. Alates 2020. aastast on kõik Päästeameti komandod saastevaba kontseptsiooniga, mis tähendab, et sündmuselt tulles siseneb kogu meeskond koos varustusega majja ainult puhastuslüüside kaudu. Demineerijatele renoveeriti Erika tänava haldushoone ja rajati kaasaegne lõhkamiskoht Kaitseväge Männiku harjutusväljakule. Sillamäel valmis Päästeameti ja Politsei- ja Piirivalveameti ühisahoone koos piirkonda toetava õppetorniga. Lisaks SKANK-ile valmis 2020. aastal mitmeid hooneid, mis on küll RKAS-i omandis, kuid Siseministeriumi kasutuses. Nende kogumaksumus oli enam kui 10 miljonit eurot, sh 2021. aasta alguses kasutusele võetud PPA Narva kordoni kannel.

Olulisema mõjuga IKT arendustest on mitu otseselt vajalikud, et aidata lahendada tervisekriis või toetada riigi toimimist tervisekriisis. Kiirendati kriisilukorras oluliste IT-arenduste elluviimist, näiteks sünni registreerimine e-teenusena, 1247 riigiinfo telefoni rakendamine, juhtimistöölauad SitRep⁹, Apollo¹⁰ mobiiliversioon. Samuti viidi ellu seni planeerimata arendusi näiteks isolatsiooninõude kontrolliks. Tänu Apollo ja KILP-i¹¹ infosüsteemide liidestamisele on esimest korda kogu PPA reageeriva ressursi töö nähtav ja jälgitav ühes süsteemis, kuhu patrullide info automaatselt reaalsajas liigub. Valmis esimene etapp Häire-

⁹ SitRep on operatiivinfovahetuse keskkond ja juhtimislaud teabe töötlemiseks sündmuste lahendamisel.

¹⁰ Apollo on politseisõidukites kasutatav riistvara ja tarkvara lahendus, mis võimaldab päringute tegemist erinevatest allikatest.

¹¹ KILP on PPA reageeriva ressursi planeerimise ja haldamise infosüsteem.

keskuses hädaabiteadete menetlemiseks kasutatavast uuest HKSOS3 infosüsteemist, mis võimaldab menetleda teateid väiksema ajakuluga. Päästeamet võttis ohutusportaali kaudu kasutusele digitaliseeritud haldusmenetluse. IKT arendustesse suunati 2020. aastal 10,3 miljonit eurot.

Teenuste arendamine ja organisatsioonilise optimeerimisvõimaluste leidmine

Teenuste arendamine ja optimeerimisvõimaluste leidmine oli üks läbiv põhimõte, kuid eraldi võib välja tuua tegevusi seoses innovatsiooni ja

töenduspõhise poliitikakujundamise edendamise-ga. Kinnitati valitsemisala innovatsiooni kontseptsioon ja **tegevusmudel**, millega kehtestati aluspõhimõtted ja lähenemised, kuidas valitsemisala innovatsioonivõimekust jõudsalt kasvatada. Samuti viidi ellu mitmeid innovatsiooniprojekte, näiteks valmistati ette rahunemispeatuse eelnõu, töötati välja politsei perevestluse meetodika, viidi ellu projekt „Kotkas“ automatiseeritud drooniotsingute tarkvara prototüübi väljatöötamiseks jne. ■

Programmi eelarve ja eelarve täitmine ning peamised kitsaskohad ja kõrvalekalded planeeritust

2020. aastaks ette nähtud tegevused ning soetused viidi valdavalt ellu vastavalt planeeritule. Mõnevõrra mõjutas tegevuste teostamist aasta I kvartalis alanud COVID-kriis. Märkimisväärsemad kõrvalekalded planeeritust olid järgmised:

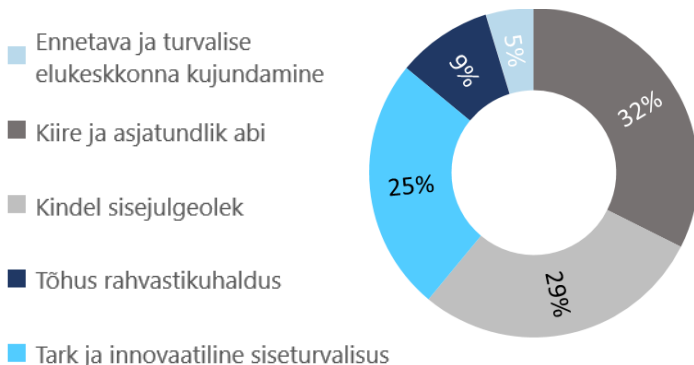
- 2020. aastal planeeriti ühendada PPA kaldabaasid Tallinna Hundipea sadamasse, kuid seoses kinnistu piiriküsimustega ei olnud võimalik püsida kavandatud ajakavas. Tegevustega jätkatakse 2021. aastal. Kaldabaaside ühendamine planeeritakse lõpetada 2022. aastal.
- Idapiiri väljaehitamiseks eraldatud eelarvelistest vahenditest jäi 2020. aastal kasutamata 4,0 miljonit eurot kuna ehitusega seotud

tegevused lükkusid 2021. aastasse. Tekkinud jääk kasutatakse täies ulatuses 2021. aastal.

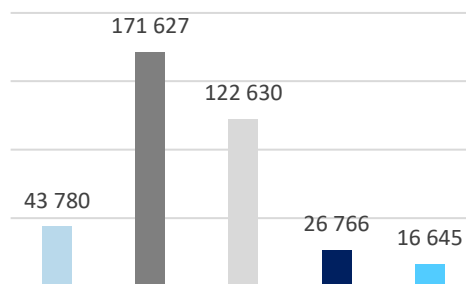
- Kriisireservi moodustamiseks eraldatud eelarvelistest vahenditest jäi kasutamata 0,6 miljonit eurot ja hanketegevused jätkuvad 2021. aastal. 2021. aastal soetatakse 9 kriisireservi bussi.
- Mittekodanike keeleõppe korraldamiseks planeeritud eelarvelistest vahenditest jäi 2020. aastal kasutama 0,9 miljonit eurot. 2021. aastal jätkatakse mittekodanike keeleõppe tegevustega kaasates õppetöö korraldamisse ja läbiviimisse Integratsiooni Sihtasutuse. ■

Valdkonna eelarve täitmine (tuhandetes eurodes)	2020 esialgne eelarve	2020 lõplik eelarve	2020 eelarve täitmine	2021	2022	2023
Kulud	375 726	405 814	381 449	380 380	382 288	372 538
Investeeringud	19 294	50 274	33 174	14 148	14 304	13 617

Programmi 2020. aasta investeeringud (tuh €)

Programmi meetmete 2020. aasta kulud (tuh €)

Joonis 6. Programmi investeeringud ja meetmete kulud 2020. aastal

3. Ülevaade meetmete elluviimisest

Järgmistes peatükkides on antud ülevaade siseturvalisuse meetmete elluviimisest. Esitatud on olulisemate tegevuste kokkuvõte, mõõdikute tasemed 2020. aastaks ja teave eelarve kasutamise kohta.

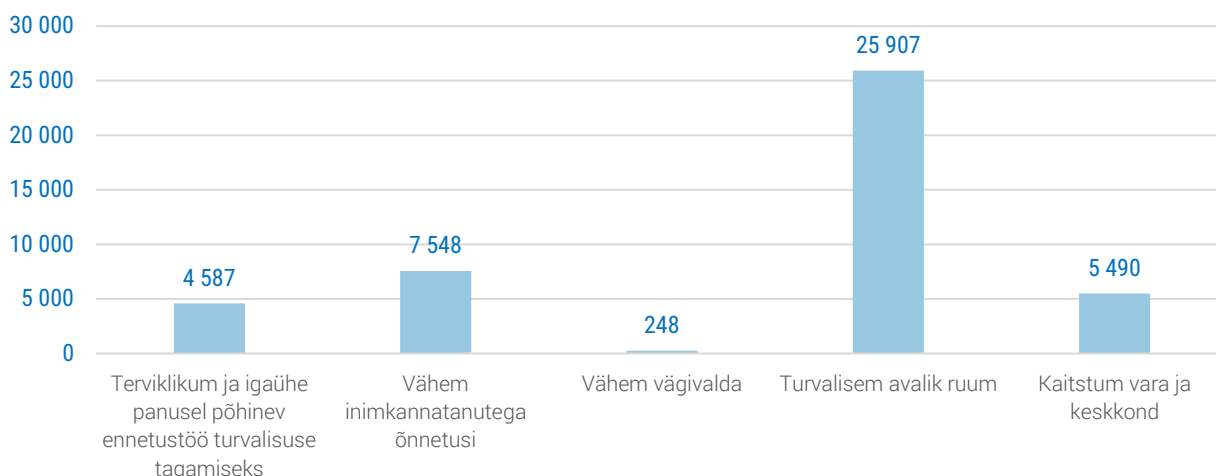
Meede 1. Ennetava ja turvalise elukeskkonna kujundamine

Ülevaade meetme eesmärkide saavutamisest ja eelarve täitmisest

Meetme mõõdikud	2020 tegelik	2020 siht	2021	2022	2023	Allikas
Oma elukohta turvaliseks hindavate elanike osakaal	92%	≥ 96%	≥ 96%	≥ 96%	≥ 96%	SIM; „Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring“
Elanike osakaal, kes hindavad oma oskusi ennast ja teisi õnnetuse korral aidata piisavaks	61%	> 61%	> 61%	> 61%	≥ 65%	SIM; siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Siseturvalisuse vabatahtlike arv						
- vabatahtlikud päästjad	2163	≥ 2250	≥ 2400	≥ 2550	≥ 2700	SIM
- vabatahtlikud merepäästjad	444	≥ 575	≥ 625	≥ 680	≥ 750	
- abipolitseinikud	1236	≥ 1100	≥ 1200	≥ 1400	≥ 1600	
Elanike osakaal, kel on valmidus hakata vabatahtlikuks						
- naabrivalves	47%	> 56%	> 56%	> 56%	> 56%	SIM; siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
- abipolitseinikuna	13%	> 13%	> 13%	> 13%	> 13%	
- vabatahtliku päästjana	17%	> 15%	> 15%	> 15%	> 15%	
Siseturvalisuse vabatahtlike usaldusväärsus						
- naabrivalve	77%	≥ 78%	≥ 78%	≥ 78%	≥ 78%	SIM; siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
- abipolitsei	75%	≥ 78%	≥ 78%	≥ 78%	≥ 78%	
- vabatahtlik pääste	84%	≥ 87%	≥ 87%	≥ 87%	≥ 87%	

Meetme eelarve täitmine (tuhandetes eurodes)	2020 esialgne eelarve	2020 lõplik eelarve	2020 eelarve täitmine	2021	2022	2023
Kulud	49 814	41 440	43 780	50 459	50 107	49 720
Investeeringud	1 266	2 962	1 564	1 289	2 097	1 942

Meetme tegevuste 2020. aasta kulud (tuh €)

Joonis 7. Meetme „Ennetava ja turvalise elukeskkonna“ tegevuste kulud 2020. aastal

Võrreldes plaanituga oli 2020. aastal „Ennetava ja turvalise elukeskkonna kujundamise“ meetme mõõdikute tasemetes mõningaid erinevusi.

Oma elukohta hindas turvaliseks 92% avaliku arvamuse uuringule vastanud (soovitud tase oli 96% ehk sama, mis 2018. aasta uuringus). Oma kodu vahetus ümbruskonda peetakse sama turvaliseks nagu riiki tervikuna. Küll aga on paljude jaoks nende **kodukohas probleemiks liikluskultuur(itus)**, sh kihutamine, kõrvaline tegevus roolis jms. Eesti elanikud tunnevadki end **enim ohustatuna liiklusega seotud ohtudest** (35%), teise suurema ohuallikana nähakse **vargusi kodust, suvilast või autost** (33%), millele järgnevad eri kelmuseliigid (31%). Inimeste arvates kolm kõige olulisemat kodukoha turvalisust suurel määral tõstvat tegurit on **valvekaamerad avalikes kohtades** (55%), **politseipatrullid tänavatel** (49%) ja **kogukonna suurem sidusus** – see, et naabrid tunnevad üksteist (44%).

Oma oskusi ennast või teisi õnnetuse korral aidata hindaks piisavaks 61% vastanuteist. Kusjuures vanuserühmas 65–74 oli hinnang oskustele kõrgem (70%). Siin võib eraldi välja tuua, et need vastanud, kes on ise ohuolukorras olnud, on ka kas ise või teiste abiga enamasti ohtudele reageerinud. Vähem on sekkunud aga juhul, kui kellegi tegevus võib tekitada ohtliku olukorra (nt vales kohas sõidutee ületamine, telefoni kasutamine sõiduki roolis) (63%) ning avalikus kohas häiriva käitumise puhul (nt lärmamine, suitsetamine, alkoholi tarvitamine, öörahu rikkumine) (73%). Viimasel juhul on peamiselt kõige nooremad vastajad need, kes ei ole sõandanud sekkuda.

Ülevaade olulisima mõjuga tegevustest

Olulisema mõjuga tegevustest võib esile tõsta **valdkondadeülese ennetuse kontseptsiooni valmimise**, see aitab ennetustegevusi edaspidi mõjusamalt ellu viia. Kontseptsioonist lähtudes algatati arutelu, et leppida kokku ennetuspoliitika ühistes põhimõtetes uimastiennetuse valitsuskomisjoni, süüteoennetuse nõukogu ja lastekaitse nõukogu liikmetega ning moodustada ühine ennetuskomisjon. Viidi läbi Eestis rakendatavate tõendus põhiste ennetusprogrammide kaardistus ning nende kättesaadavuse minianalüüs, mida kasutatakse uute sekkumiste planeerimisel järgnevatel aastatel.

Siseturvalisuse vabatahtlike on kõige enam lisandunud abipolitseinike ridadesse. Seda võib seletada aktiivse avaliku kommunikatsiooniga. Vabatahtlike päästjate ja vabatahtlike merepäästjate leidmist võis aga mõnevõrra mõjutada tervisekriis, mis pärssis ka seltsilist tegevust.

Joonis 8. Siseturvalisuse vabatahtlikud 2020. aastal (Allikas: Siseministeeriumi valitsemisala)

Elanike valmisolek siseturvalisuse valdkonna vabatahtlikuks hakata ja vabatahtlike usaldusväärsus on püsinud võrreldes 2018. aasta uuringuga sarnasel tasemel. Üldiselt on väiksem valmisolek osaleda kindlat ajalist panust nõudvates tegevustes. Meeste valmisolek vabatahtlikes tegevustes osaleda on naiste omast kõrgem (v.a abipolitseinikuks hakkamine). Ka noorte valmisolek on enamasti suurem. Ülekaalus on need vastajad, kes hindasid oma informeeritust vabatahtlikus tegevuses osalemisest pigem halvaks. Elanike valmisoleku suurendamisel ei tasu alahinnata tegevusi, mis on seotud näiteks teadlikkuse tõstmisega või vabatahtliku tegevuse mitmekesistamisega. ■

2020. aastal alustati **kohaliku tasandi turvalisuse nõukogude kontseptsiooni** koostamisega. Turvalise elukeskkonna kujundamiseks maakonna tasandil jätkati kogukondliku turvalisuse mudeli rakendamisega: edendati võrgustikutööd ja võimestati selle osalisi. **15 maakondlikku turvalisuse nõukogu** jätkas tegevust. Võrgustikutöö edendamiseks, toetamiseks ja suunamiseks toimus 2020. aastal maakondlikul tasandil **20 turvalisuse nõukogu üritust**. Lisaks sellele korraldasid maakondade turvalisuse nõukogud ja võrgustikud temaatilisi koosolekuid ja kohtumisi elektroonsete kanalite vahendusel. **Samuti toimus**

mitu üleriigilist maakondade turvalisuse nõukogude seminari informatsiooni vahetamiseks ja 2021. aasta tegevuste planeerimiseks.

COVID-19 pandeemia tõttu rakendusid iga-päevaselt töösse maakondade kriisikomisjonid, mis tegelesid maakonna tasandil terviklikult eri valdkondade probleemide ennetamise ja lahendamisega. Maakondade turvalisuse võrgustike liikmed tegid koostööd, et tegelikke olukordi lahendada ja ennetada.

2020. aastal pikendati lepinguid koostöö jätkamiseks maakondlike arendusorganisatsioonidega turvalise elukeskkonna loomisel ning maakonna tasandil turvalisuse nõukogude tegevuste jätkamiseks.

Jätkati kogukondliku turvalisuse toetusprogrammi läbiviimist, millega rahastati avalike taotlusvoorude kaudu kogukonnaliikmete turvalisus- ja ohutuslaste teadmiste ja oskuste kasvu, riskikäitumise vähendamist. Samuti arendatakse kogukonnaliikmete osalusel põhinevaid turvalisust ja ohutust tagavaid tegevusi ja teenuste pakkumist. Avalikud taotlusvoorud viisid läbi maakondlikud arendusorganisatsioonid ja turvalisuse nõukogud. 2020. aasta toetusprogrammi maht oli 200 000 eurot.

Vabatahtlike kaasamist muudeti paindlikumaks, mitmekülsemaks ja läbimõeldumaks. Näiteks tehti seadusemuudatused, mis lihtsustavad nii abipolitseinike kui ka vabatahtlike päästjate värbamist, uuendati vabatahtlike merepäästjate tehnikat ja varustust ning lihtsustati vabatahtlike kaasamist. Uus vabatahtlikuna tegutsemise võimalus avanes riigiinfo telefoni 1247 käivitamisega. Häirekeskus viis läbi **1247 vabatahtlike värbamise kampaania**: koolitati ja värvati 181 vabatahtlikku ning vabatahtlikud olid riigiinfo telefoni töös suureks abiks.

Vabatahtlike merepäästjate otsingu- ja päästetöödele kaasamise arv on aasta-aastalt kasvanud. 2020. aastal oli 259 otsingu- ja päästetööde juhtumit, mille puhul alarmeeriti vabatahtlikke 113 korral ning tegelikult reageerisid nad sündmusele 92 korral (2019. aastal oli 245 juhtumit, millest vabatahtlikke alarmeeriti 68 korral ja nad kaasusid 62 korral). Aastaga kasvas

seega vabatahtlike merepäästjate tegelik reageerimine otsingu- ja päästetööde juhtumitele 10% võrra, sealjuures nad reageerisid kolmandikule kogu juhtumite arvust. Vabatahtlike merepäästjate valmisolek oli 2020. aastal väga oluline seepärast, et vabatahtlikud merepäästjad pidid alustama navigatsioonihooaega Politsei- ja Piirivalveameti palvel üks kuu varem ehk märtsi lõpust. Varasema navigatsioonihooaja alguse tingisid ilmastikuolud (meri oli jäävaba) ning ka see, et COVID-19 kriisi tõttu hakkas merealal kohe ilmade soojenedes tihe väikelaevade liiklus – inimesed otsisid võimalusi eriolukorra ajal õues ja looduses olla ning üks selliseid võimalusi oli merele minek.

Ohtude ennetamiseks jõustasid tuleohutuse seaduse muudatused, millega kehtestati vingu- ja gaasianduri kohustus lisaks gaasikütel hoonetele ka tahkkütel hoonetes, tuleohutusülevaatuse kord ning loodi küttesüsteemide andmebaas. Need tegevused suurendavad kodude ja teiste hoonete tuleohutust ning tagavad andmete parema liikumise.

Noortele ennetussekkumisi ja teenuseid korraldavad ministriumide (Siseministeerium, Haridus- ja Teadusministeerium, Justiitsministeerium ja Sotsiaalministeerium) vahel toimusid uue Euroopa Sotsiaalfondi perioodi planeerimise arutelud ja lepidi kokku tegevussuundades, millele iga ministeerium keskendub. Siseministeeriumi siht on jätkata manualiseeritud¹² ennetusprogrammide rakendamist ning alustada uue, suurema haavatavusega noortele suunatud ennetusprogrammiga „Preventure“.

Ennetustegevustest võib esile tõsta mitmeid sihistatud tegevusi: VEPA Käitumisoskuste Mäng, MARAC-i töörühmad ja võrgustikud, SPIN-programm, STEP-programm.

SPIN-programmi tegevustega on viie tegutsemisaasta jooksul jõutud 804 nooreni ning kokku tegutses aasta lõpus 24 noorterühma üle Eesti. Valmis SPIN-programmi mõjuanalüüsi raport perioodi 2015–2020 kohta, mis toob välja, et SPIN-i rakendamise puhul paraneb

804 nooreni
on jõudnud spordil põhinev riskioludes elavatele ja vähemate võimalustega noortele suunatud SPIN-programm

¹² Need on programmid, mis viiakse ellu kindlate juhiste ja standardite järgi, tuginedes juhendmaterjalidele.

selles osalevate noorte enesetõhusus ja käitumine. 9%-l osalejatest paraneb õppeedukuse keskväärtus juba ühe hooaja järel, 24%-l osalejatest paraneb koolikohustuse täitmine ning vastupidi vanuselisele trendile tugevnevad prosootsiaalsed hoiakud ja tugevneb enesekontroll. Jätkati ka SPIN-i mõju hindamise meetoodika tõhustamist koostöös Heateo SA ja OÜ Stories for Impactiga. Selle tulemusel valmis SPIN-programmi mõju tõendatuse tõstmise võimaluste analüüs, mis võimaldab järgnevatel aastatel veelgi enam tõhustada programmi rakendamist ja selle mõjude hindamist noortele. 2020. aastal oli SPIN-programmi maht 259 000 eurot.

160 kooli
on jõudnud VEPA
käitumisoskuste
mängu programm, mis
aitab keskenduda
õppimisele ja vähendada
riskikäitumist

VEPA programmi tegevused on jõudnud 160 kooli, millest 74 kooli liitus 2020. aastal.

Tegevustesse on kaasatud 386 õpetajat ja tugispetsialist, neist 132 õpetajat liitus 2020. aastal.

Suurim proovikivi oli koolituste ja õpetajate mentorluse üleviimine veebikeskkonda. Eriolukorra kehtestamise tõttu toimusid

alates 13. märtsist koolituspäevad

nii tava- kui ka veebikoolitusena, see tagas õpetajatele võimaluse läbida VEPA meetoodika koolitus täies mahus. Samuti otsustati kõik kavandatud VEPA koolitused 2020/2021. õppeaastal üle viia veebikeskkonda ja lisada koolituseesmärgiks rakendada VEPA meetoodikat distantsõppes või veebitundides. Nii on õpetajatel lihtsam VEPA elemente kasutusele võtta, sõltumata õpikeskkonnast. Toetati ka koolitajate, piirkonnamentorite ja koolimentorite tööd e-õppe formaadiga kohanemisel. 2020. aastal jätkati VEPA programmi vene keelde kohandamist ja selle vene keeles rakendamise toetamist (nt venekeelsed postitused VEPA meetoodikat tutvustava organisatsiooni Facebooki lehel, venekeelsed teavitusüritused ja veebikohtumised VEPA õpetajatele). Lisaks sellele toimus 2020. aastal kaks infotundi uutele VEPA programmiga liituvatele õpetajatele ja venekeelsed veebikohtumised VEPA õpetajatele ning kogunud VEPA õpetajate koostööpäev vene emakeelega õpetajatele. 2020. aastal oli VEPA programmi maht 127 000 eurot.

MARAC-i võrgustiku kaudu osaleti 2020. aastal 145 elule ja tervisele kõrge riskiga perevägivalda juhtumi lahendamisel. Kolmel juhul oli kannatajaks mees ja ülejäänutel naine. Kui arvestada kannatanute juurde ka peres elavad alaealised lapsed, sai 2020. aastal MARAC-i võrgustiku kaudu abi kokku 364 inimest. Perioodil 2015–2020 on abi saanud 1101 inimest. MARAC-i võrgustikud jätkasid tööd ka eriolukorra ajal, pakkudes abi üle Eesti kõikides maakondades, et tagada vägivalda ohvritele kaitse ja turvalisus. 2020. aastal oli MARAC-i programmi maht 127 000 eurot.

1101 inimest
on saanud abi MARAC
võrgustikust, mis
aitavad lahendada elule
ja tervisele kõrge
riskiga perevägivalda
juhtumeid

STEP-programmi viie tegutsemisaasta jooksul on teenust saanud 263 õigusrikkumise taustaga mittetöötavat ja -õppivat noort, 2020.

aastal sai teenust 89 noort.

Tööle või õppima on aidatud kokku 118 noort, kellest

2020. aasta jooksul aidati tööle või õppima 55 noort. 2020. aasta oli STEP-programmi jaoks seni edukaim – muudeti nõustamisprotsesse,

keskenduti venekeelsele kommunikatsioonile ja otse-

kontaktidele, tugevdati koostööd kohaliku omavalitsuse üksustega ja tööandjatega. See tõi kaasa noorte parema jõudmise vajaliku teenuseni. 2020. aastal oli STEP-programmi maht 114 000 eurot.

263 noort
on saanud STEPist
abi sobiva töö- ja
õppekoha leidmisel ja
oma eluga
õiguskuulekalt edasi
minemisel

Päästeamet viis 2020. aastal

läbi **19 760 kodunõustamist**, milles puudutati tule- ja veeohutuse ning elanikkonnakaitse teemasid. Koolituste ja teabepäevade käigus jagati teadmisi üle **10 000 inimesele** ning **2000 aja-teenijat** osales veeohutus- alasel koolitusel.

u 30 000 inimesele
jagati nõustamiste
ja teabepäevade
abil ohutusala-
st teavet

Koostati „**Ole valmis!**“ trükis (kokku **532 566**), mis jõudis kõigisse postkastidesse. Valmis lühifilm „Torm“, mis käsitleb valmisolekut erinevateks olukordadeks, põhikooli- ja gümnaasiumiõpilaste valemivihikute abil jagamiseks koostati koduste

varude teemal õpetlikud ja humoorikad õppevideod.¹³

Päästeameti veetavas projektis „Kodud tuleohutuks 2020“ osales 76 kohaliku

omavalitsuse üksust, kellega koostöös muudeti **425 lastega pere, üksi elava eaka või puudega inimese kodu ohutumaks** – tehti ehitustöid, korrastati kütte- ja elektrisüsteeme ning paigaldati vajalikud andurid. Keskmiselt kulus ühe kodu korrastamiseks 3500 eurot.

2020. aastal oli projekti „Kodud tuleohutuks“ maht 630 000 eurot.

Lisaks MARAC-i võrgustikule said olulist tähelepanu ka mitu teist vägivalla vähendamiseks ja ennetamiseks mõeldud tegevust. Näiteks ühendati sotsiaaltöötajate ja politseitöötajate inforegistrid STAR ja POLIS. See aitab paremini infot vahetada ning ennetada nii vägivald, kuid ka varakult märgata ja aidata abivajavaid lapsi.

Lähisuhtevägivalla all kannatanute kaitseks valmistati ette **häirenuputeenus**. 2021. aastal katsetab politsei häirenuputeenust kannatanute kiireks abistamiseks ja neile turvatunde tekitamiseks. Töötati välja **proaktiivse vestluse meetodid**, mida rakendada lähisuhtes vägivaldaga kasutanud kinnipeetavatega vesteldes. Meetod on näidanud häid tulemusi – u 75%-l juhtudest olid kinnipeetavad nõus spetsialistiga vestlema ning edasiseks nõustamiseks valmis.

Koostati ka lähisuhtevägivalla vähendamise **valdkondadeüleline kommunikatsiooniplaan**, mis aitab teavitus- ja ennetustegevusi senisest mõjusamalt ellu viia.

Tehti konsultatsioone jmt, et tõsta riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse üksuste spetsialistide teadlikkust vägivaldsetest ideoloogiatest, kuidas neid tuvastada ning võimalustest selliseid riske maandada.

Ennetuse ja turvalise elukeskkonna kujundamise üks alus on koostöö ja kohaliku omavalitsuse üksuste kaasabi. Selle edendamiseks tehti kõigis prefektuurides ja päästekeskustes kohaliku omavalitsuse üksustega koostööd:

- **turvalisema elukeskkonna kujundamisel**, sh piirkonna probleemkohtade kaardistamine,
- **arengueesmärkide püstitamisel** (liikluskorraldus ja -ohutus, tänavavalgustus, kaamerate paigaldamine, lähisuhtevägivald, riskipered, abivajadusega isikud, puhkealade ja laste mänguväljakute loomine, veeohutus, narkoennetus, vägivallakuritegude vähendamine, saarelisest eripärast tulenevad riskitegurid ja nende maandamine turvalisuse tagamiseks, riskide maandamine toimivate võrgustike kaudu, kriisideks valmisoleku suurendamine),
- **nõustati kohaliku omavalitsuse üksusi** siseturvalisuse teemadel, sh hädaolukordade lahendamise plaanide (HOLP) koostamine, evakuaatsioonikohtade ülevaatamine, riskikäitumise ennetamine, elutähtsate teenuste toimepidevuse tagamine. ■

¹³ Lühifilm „Torm“: <https://www.youtube.com/playlist?list=PLXqfEWtALYhdx-Isd6A3cJ8IF9ntLloDg>; koduste varude õppevideod: https://www.youtube.com/watch?v=OCe-SGm_Nxc; <https://www.youtube.com/watch?v=9X5ME1ETxs4&t=29s>; <https://www.youtube.com/playlist?list=PLXqfEWtALYhdx-Isd6A3cJ8IF9ntLloDg>.

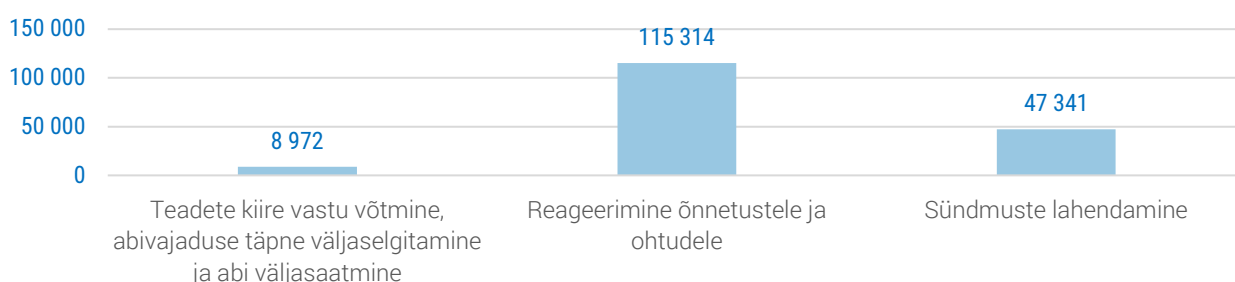
Meede 2. Kiire ja asjatundlik abi

Ülevaade meetme eesmärkide saavutamisest ja eelarve täitmisest

Meetme mõõdikud	2020 tegelik	2020 siht	2021	2022	2023	Allikas
Elanike rahulolu hädaabiteadete menetlemisega	97%	≥ 97%	≥ 97%	≥ 97%	≥ 97%	HÄK
Elanike rahulolu päästesündmuste lahendamisega	93%	≥ 93%	≥ 93%	≥ 93%	≥ 93%	PÄA
Elanike rahulolu politsei tööga	85%	≥ 82%	≥ 82%	≥ 82%	≥ 82%	PPA, Eesti elanikkonna turvalisuse uuring
Avaliku korra raskete rikkumiste arv	1405	< 1777	< 1777	< 1777	< 1777	PPA
Elanike teadlikkus hädaabinumbri 112						
- pääste	92%	≥ 95%	≥ 95%	≥ 95%	≥ 95%	HÄK
- kiirabi	92%	≥ 95%	≥ 95%	≥ 95%	≥ 95%	
- politsei	89%	≥ 87%	≥ 90%	≥ 93%	≥ 95%	

Meetme eelarve täitmine (tuhandetes eurodes)	2020 esialgne eelarve	2020 lõplik eelarve	2020 eelarve täitmine	2021	2022	2023
Kulud	153 371	181 562	171 627	153 634	153 615	152 941
Investeeringud	8 490	14 092	10 767	5 704	4 724	4 499

Meetme tegevuste 2020. aasta kulud (tuh €)

Joonis 9. Meetme „Kiire ja asjatundlik abi“ tegevuste kulud 2020. aastal

Elanike rahulolu hädaabiteadete menetlemisega on võrreldav eelmise aastaga (paranenud 2% võrra). Võrreldes 2019. aastaga oli kõnesid 1% võrra rohkem (kokku oli 963 960 hädaabikõnet), rohkem oli meditsiinalast nõustamist, samas oli ekslike kõnede osakaal väiksem (kokku 20% oli ekslikke kõnesid). Numbrile 1247 helistati kokku 129 266 korral. Koostööpartnerite rahulolu oli 68%, see on oodatust mõnevõrra väiksem (siht oli 75%). See võib tuleneda sellest, et veel ei ole kasutusele võetud uut ohu hindamise meetodikat ning seepärast ei pruugi Häirekeskuse töö koostööpartnerite ootustele täielikult vastata.

Elanike rahulolu päästesündmuste lahendamisega oli samuti eelmise aastaga sarnane ning ka päästesündmusi oli samas suurusjärgus (kokku 14 881). Pea pooled päästesündmustest olid reageerimised tulekahjudele (3990 korral) ning tormikahjudele (3374 korral).

Elanike rahulolu politsei tööga oli oodatust mõnevõrra kõrgem (85%). Vähenes keskmine reageerimisaeg väljakutsetele. 2020. aastal suurenes väljakutsete arv peamiselt COVID-19 tõkestamise meetmete rakendamise tõttu. Kokku oli väljakutseid 146 611 (2019. aastal 138 984).

Võrreldes 2019. aastaga vähenes avaliku korra raskete rikkumiste arv, avalikus kohas pandi toime 14% võrra vähem vägivallategusid (2019. aastal 3141 ning 2020. aastal 2691). See aga võib

tähendada, et rikkumiste koht ja olemus on muutunud.

Teadlikkus sellest, et hädaabinumber 112 on lisaks politseile ka pääste ja kiirabi kutsumiseks, oli oodatust mõnevõrra madalam. 112 teadlikkus on

Ülevaade olulisima mõjuga tegevustest

Meetme eesmärgi saavutamiseks olulisema mõjuga tegevustest võib esile tõsta mitme eelnõu ettevalmistamist: turvaseaduse eelnõu, liiklusõnnetuste vormistamise teenuse üleandmise eelnõu väljatöötamiskavatsus, kohalikele omavalitsustele kiiruskaamerate paigaldamise õiguste andmise eelnõu.

Kiire ja asjatundliku abi pakkumiseks **suurendati patrullide arvu** COVID-19 leviku tõttu kehtestatud eriolukorra ajal ja detsembris, lähtudes vajadustest. Samuti viis **tervisekriisi tõttu ellu lisategevusi Päästeamet**. Näiteks aitasid politseinikud ja päästjad teha selgitustööd, kontrollida piirangutest kinnipidamist. Päästeamet aitas ka kaitsemaskide laialiveoga üle Eesti ning toetas kriisistaapide tegevust. COVID-19 levikust tingitud kriisiga toimetulemiseks eraldati SIM-i valitsemisalale 2020. aastal Vabariigi Valituse reservist kokku 7,5 miljonit eurot, millest 2020. aasta jooksul kasutati ära 5,9 miljonit eurot. Ülejäänud osas jätkuvad tegevused 2021. aastal.

Jätkuvalt laiendati **ühisvalveteenistuse** võimalusi Päästeametis, mille eesmärgiks on kutseliste ja vabatahtlike päästjate tõhusam koostoime parema päästevõimekuse tagamiseks. Selleks tagati nt ühisvalveteenistuse vabatahtlikele keskselt kaitse- ja eriietus ning rakendati töökorraldusreeglid ühises valveteenistuses osalevatele vabatahtlikele päästjatele.

Kasutusele võeti **riigiinfo telefon 1247**, millelt saab kriiside ajal ka kriisiinfot. Tervisekriisi ajal, sh eriolukorras, aitas see oluliselt kaasa elanike informeerimisele. Numbrile helistati 120 266 korda ning eriolukorra ajal tuli keskmiselt ühes ööpäevas 783 kõnet. Peamised teemad, mille kohta küsiti, olid testimine, karantiin, lähikontaktst puudutav

madalam muukeelsete, samuti vanemate vanuserühmade seas. Täpsemini on teadlikkus madalam järgmistes vanuserühmades: kiirabi ja pääste: 60–64 ja 65–74; politsei: 65–74. See peegeldab ka sihistatud teavitustöö olulisust. ■

ja reisimine. Riigiinfo telefoni väljatöötamiseks investeeriti SIM-i valitsemisalal 72 000 eurot.

Tehti ettevalmistusi, et parandada **kõne- ja kuulumislangusega inimeste ligipääsu** hädaabinumbrile 112, et abi jõuaks edaspidi veelgi tõhusamalt iga abivajajani.

Töötati välja **riigiside kontseptsioon**, et parandada operatiivinfo ja -ressursside juhtimist.

Järelevalve tõhustamiseks ja automatiseerimiseks võeti kasutusele **digitaalne relvaluba ja relvaloa menetlus**. Digitaalse relvaregistri arendustesse investeeriti 2020. aastal 77 000 eurot.

Merealadel ja piiriveekogudel tehti pidevat **reostusseiret**, kasutades selleks mereseiresüsteemi, PPA õhu- ja veesõidukeid ning EMSA (*European Maritime Safety Agency*) satelliitpilte. Seiretegevuste edukust ja kvaliteeti näitab Narva lahes õigel ajal avastatud II maailmasõjaegse vraki T-30 leke. 2020. aastal otsustas Vabariigi Valitus eraldada aastateks 2021–2024 täiendavalt 40 miljonit eurot mere- ja lennupääste ning reostusseire ja -tõrje suutlikkuse suurendamiseks. Ühtlasi suurendati mere- ja lennupääste, merereostuse ja mereseire valdkonnas riigiülest koostööd.

Koostati Eesti ja Soome Siseministeeriumite vaheline merereostuse alane koostöölepe, mille ministrid allkirjastasid 25. augustil 2020. aastal. Koostööleppes on tugevdatakse ja tihendatakse asutustevahelist koostööd merereostuse avastamise, lokaliseerimise ja likvideerimise valdkonnas (sh keemia- ja rannikureostus); tagatakse ühiste seisukohtade kujundamine rahvusvahelisel tasandil; arendatakse valdkonda ühiselt ning tagatakse valitsusasutuste reageerivate ressursside parem ja tihedam koostöö ning arendamine. ■

Meede 3. Kindel sisejulgeolek

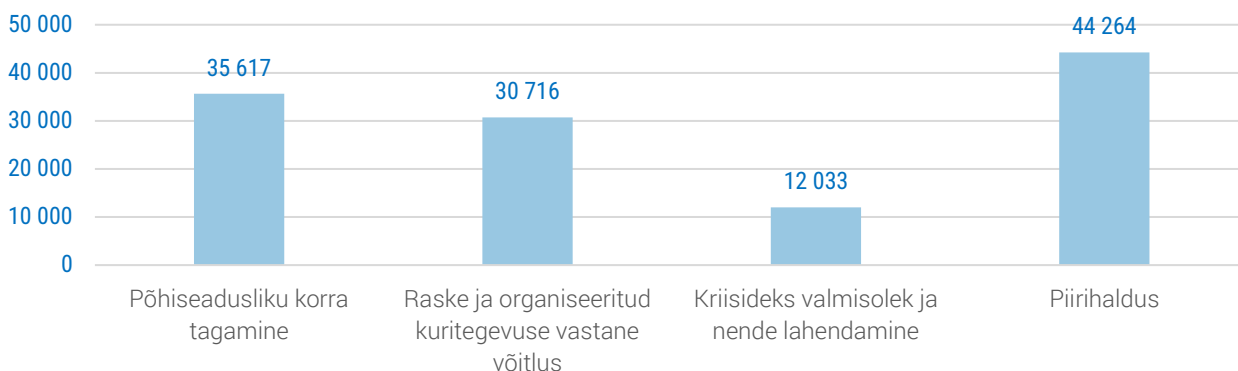
Ülevaade meetme eesmärkide saavutamisest ja eelarve täitmisest

	2020 tegelik	2020 siht	2021	2022	2023	Allikas
Elanike osakaal, kes hindavad heaks Eesti valmisolekut tulla toime erinevate kriisidega	56%	56%	-	≥ 56%	-	Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Elanike osakaal, kes hindab heaks Eesti valmisolekut tulla toime terroriaktiga, kui see peaks juhtuma	40%	≥ 45%	≥ 45%	≥ 45%	≥ 45%	Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Elanike osakaal, kes hindab Eesti valmisolekut tulla toime välisriigi mõjutustegevuse kasvuga heaks	37%	≥ 57%	≥ 57%	≥ 57%	60%	Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Elanike osakaal, kes hindavad oma teadlikkust küberkuritegevusega seotud riskidest heaks	58%	≥ 58%	≥ 58%	≥ 59%	≥ 60%	Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Maismaapiiri kaetus tehnilise seirega (sh Peipsi järv, Narva jõgi)	52%	≥ 52%	≥ 52%	≥ 52%	≥ 52%	PPA
Elanike osakaal, kelle hinnangul on Eesti välispiir hästi kaitstud	64%	≥ 60%	≥ 60%	≥ 60%	≥ 60%	Riigikaitse avaliku arvamuse uuring; KAM
Merepiiri kaetus tehnilise seirega	100%	100%	100%	100%	100%	PPA
Elanike osakaal, kes peavad narkootikume kergelt kättesaadavaks:						Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
- kanep	24%	≤ 24%	-	≤ 24%	-	
- amfetamiin	10%	≤ 10%	-	≤ 10%	-	
- rahusti/uinuti arsti korralduseta	12%	≤ 12%	-	≤ 12%	-	
- ecstasy	10%	≤ 10%	-	≤ 10%	-	
- kokaiin	7%	≤ 7%	-	≤ 7%	-	
- dopingained	7%	≤ 7%	-	≤ 7%	-	
FATF-i ¹⁴ /MONEYVAL-i hinnang rahapesuvastase võitluse kohta	Andmed puudu	-	-	-	Soovitused on täidetud.	FATF-i/MONEYVAL-i hindamisraport
Korruptsioonitajumise indeks ¹⁵ (punktides)	75	≥ 73	≥ 73	≥ 73	≥ 75	Transparency International

Meetme eelarve täitmine (tuhandetes eurodes)	2020 esialgne eelarve	2020 lõplik eelarve	2020 eelarve täitmine	2021	2022	2023
Kulud	124 438	134 669	122 630	127 412	129 122	123 020
Investeeringud	7 396	20 679	9 489	4 083	3 556	3 346

¹⁴ FATF (ingl *Financial Action Task Force*) ehk rahapesuvastane rakkerühm on demokraatlike riikide valitsuste vaheline organ, mis töötab välja rahapesu ja terrorismi rahastamise vastase võitluse standardeid ja meetodeid ning edendab sellealast poliitikat.

Meetme tegevuste 2020. aasta kulud (tuh €)

Joonis 10. Meetme „Kindel sisejulgeolek“ tegevuste kulud 2020. aastal

2020. aasta avaliku arvamuse uuringu tulemusi analüüsid tasub arvestada, et küsitlusperiood jäi ajavahemikku, mil Eestis oli COVID-19 viirusepuhang, kinnitatud nakkusjuhtude arv kiires kasvutrendis ja valitsus oli kehtestanud eriolukorra. **Eesti valmisolekut kriisidega hakkama saada hindas 56% küsitletutest heaks.** 2018. aastal hindas 35% vastajaid riigi valmisolekut epideemiaga hakkamasaamiseks kas halvaks või väga halvaks, 2020. aastal kriisiajal andis negatiivse hinnangu 42% vastanutest. See peegeldab, et riik suutis olukorraga enam-vähem ootuspäraselt toime tulla, kuna võrreldes hüpoteetilise olukorra hinnanguga muutus tegelikkuses hinnang vaid 7% võrra negatiivsemaks. Epideemiaga hakkamasaamise suhtes on kriitilisemad 25–34aastased (53%) ning mitte-eestlased (49%, eestlased 39%).

Nende elanike osakaal, kes hindavad **Eesti valmisolekut tulla toime terroriaktiga, oli 40%**, see on 5% võrra madalam kui 2018. aastal. Täpsemini on varasemast enam vastajaid, kes valisid vastuseks „ei oska öelda“ (26% ja 2018. aastal 19%).

37% elanikest hindasid heaks Eesti valmisolekut tulla toime välisriigi mõjutustegevuse kasvuga, see on prognoositust (57%) oluliselt vähem. Kahe aastaga on positiivselt suhtuvate inimeste osakaal langenud enam kui 20% võrra. Kuigi kasvas ka nende inimeste osakaal, kes valisid vastuseks „ei oska öelda“, on see toimunud pigem positiivselt suhtunud inimeste arvelt. Peab arvestama, et ei ole täpselt võimalik hinnata, kuidas inimesed küsimusest aru saavad või mille põhjal inimestel välisriigi mõjutustegevuse kohta arvamus ja teadlikkus kujuneb. Oluline osa on meedia-kajastusel ja avalikkuses levitatavatel sõnumitel.

Seni on välisriikide mõjutustegevust Eestis avalikult kajastatud peamiselt Kaitsepolitsei ja Välisluureameti aastaraamatutes. COVID-19 kriisi ajal on mõjutustegevus veelgi kasvanud, eriti vaktsiinidega seotud desinformatsiooni levitamine. Võib prognoosida, et selline trend jätkub. Ka 39% küsitlusele vastanud Eesti elanikest usub, et välisriigi mõjutustegevus järgmistel aastatel suureneb.

Teadlikkust küberkuritegevusega seotud riskidest hindas heaks 58% vastanutest. Oluline on tähelepanu pöörata, et mehed hindavad oma teadmisi positiivsemalt (67%) kui naised (49%). Samuti on mehed astunud enam samme küberturvalisuse tagamiseks. Positiivne on, et arvamusuuringu järgi on vaid vähesed Eesti elanikud pidanud küberkuritegevusega silmitsi seisma, nt petuskeemide, õngitsuskirjade teel raha või isiklike andmete (sh juurdepääs arvutile, pangakontole, salasõnadele) väljapetmist on kogunud 8% vastanuid; seejuures on sellega oluliselt enam kokku puutunud mitte-eestlased (18%, eestlased vaid 3%). Vastajatelt, kes langesid viimase 12 kuu jooksul ohvriks vähemalt ühe korra, küsiti, kas nad teatasid juhtumist politseisse või muusse ametiasutusse. Selgub, et paljud (71%) ei teatanud juhtumist. See peegeldab, et väga olulised on siseturvalisuse programmi tegevused, mis nt aitavad küberkuritegevusest teatamist suurendada ning arvestavad eri sihtrühmadega.

Piirihaldust puudutavad näitajad olid ootuspärased. Maismaapiiri kaetus tehnilise seirega (sh Peipsi järv, Narva jõgi) on 52%, kuid siht on seda veelgi suurendada. Samuti oli tagatud kogu merepiiri kaetus tehnilise seirega. COVID-19 kriisi ja sellega seotud piirangute, samuti reisimise

raskendamise tõttu vähenes piiriületajate arv 77% võrra ning ebaseaduslike piiriületajate arv 5 korda.

Meetmes keskendutakse ka **võitlusele narkokuritegevusega**. Üheks tegevuse edu näitajaks on nende inimeste osakaal, kes peavad narkootikumide kergelt kättesaadavaks. Kanepi puhul arvab 24% vastajatest, et see on kergelt kättesaadav, muude ainete puhul arvas nii alla 12% vastanutest. Samas on oluline välja tuua, et elanike teadlikkus narkootiliste ainete kättesaadavust on väike (59–71% ei oska öelda). See on hea märk, kuna võib tähendada, et inimestel puuduvad selle teemaga otsesed või kaudsed seosed. Narkootikumide tarbimise ja/või nendega kauplemise probleemiks pidamise puhul avaldub erinevus rahvuste lõikes – mitte-eestlaste jaoks on see suur probleem 12% ja mõningaseks probleemiks 46% vastajate arvates (eestlaste seas vastavalt vaid 4% ja 25%).

Olulise näitajana tasub välja tuua uimastitarvitamine kooliõpilaste seas. 2019. aasta lõpus valmis regulaaruuring ESPAD, mille järgi on üle kolmandiku (38%) Eesti 15–16-aastastest kooliõpilastest enda sõnul elu jooksul mõnda narkootilist ainet tarvitanud. 2015. aasta uuringuga võrreldes on see näitaja jäänud samaks. Varasemates uuringutes oli näha, et õpilaste seas

kasvas narkootiliste ainete tarvitamine pidevalt: 15% (1999. aastal), 24% (2003. aastal), 30% (2007. aastal) ja 32% (2011. aastal) õpilastest oli kasvõi korra elus narkootilisi aineid tarvitanud. Koolinoorte seas on kõige enam tarvitatud narkootikum kanep, mida oli kasutanud 21% ja viimase 30 päeva jooksul 7% õpilastest. Võrreldes 2015. aasta uuringuga oli kanepi tarvitamises märgata mõningast langust. Samas on mõnevõrra kasvanud uinutite ja/või rahustite tarvitamine arsti ettekirjutuseta (9%-lt 2015. aastal 15%-le 2019. aastal) ning stimulantide tarvitamine. Stimulantidest kasutatakse sagedamini *ecstasy*’t, mida oli elu jooksul tarvitanud 5% 15–16-aastastest kooliõpilastest.

2020. aastal oli Eesti **korruptsioonitajumise indeks** 75, mis tähendab, et juba praegu on saavutatud 2023. aastaks seatud sihttase. 180 riigi seas on Eestil 17. koht. Näiteks naaberriigid Soome ja Rootsi jagavad 85 punktiga 3. kohta. Seetõttu tuleb kaaluda eesmärkide tõstmist – kindlasti on võimalik saavutada veel parem tulemus, kui viia sisse mõned olulised muudatused (lobitegevuse reguleerimine, ministritele ja nende nõunikele huvide konflikti vältimise juhised ning teiste GRECO¹⁶ soovitude rakendamine). ■

Ülevaade olulisima mõjuga tegevustest

Radikaliseerumise ennetamiseks ja tõkestamiseks koolitati Politsei- ja Piirivalveameti ja Sisekaitseakadeemia eestvedamisel kohaliku omavalitsuse üksuste ametnikke, sh sotsiaalametnikke, lastekaitse ametnikke ja haridusametnikke, et nad oskaksid paremini märgata radikaliseerumise ilminguid ning ennetada riskikäitumist. **Jätkati PPA ametnike täienduskoolitust** äärmusluse ilmingute tuvastamiseks ning riskikäitumise ennetamiseks ja tõkestamiseks. Sisekaitseakadeemia baasõppesse lisati õppemoodul radikaliseerumise ennetamisest ja tõkestamisest ning korraldati kinnipidamisasutuste personali jaoks kohandatud täienduskoolitust ka vangla-teenistuse ametnikele.

Terrorismivastase võitluse tõhustamiseks suurendati rahvusvahelist koostööd ja infovahetust ning spetsialistide ja esmatasandi ametnike eksperdivõimekust (nt viidi läbi rahvusvaheline koolitus

individuaalse riski-hindamise valdkonnas Siiseministeeriumi valitsemisala ametnikele, v.a Päästeamet); korraldati KAPO eestvedamisel CBRN valdkonna lauaõppus, kus osalesid kõik reageerivad asutused; tõhustati piiranguid lõhkeainete lähteainete kättesaadavusele (EL-i regulatsiooni rakendamise käigus).

Majandusjulgeoleku valdkonnas koostati mõttepaber, et kaardistada riskid ja esitada ettepanekud nende maandamiseks.

Tehti pingutusi rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamiseks: loodi eeldusi riiki sisenevate ja riigist väljuvate rahavoogude seiramiseks; võeti elektrooniliste infopäringute tegemiseks kasutusele E-arest; arendati ka õiguskaitseasutuste võimekust avastada ja tõkestada rahapesu kuritegusid. Rahapesu Andmebüroo liikus Rahandusministeeriumi haldusalasse ning on

¹⁶ Group of States against Corruption ehk Euroopa Nõukogu korruptsioonivastane riikide ühendus.

alates 1. jaanuarist 2021. aastal eraldiseisev valitsusasutus. 2020. aastal investeeriti rahapesu tõkestamise infosüsteemi RABIS 118 000 eurot.

Küberkuritegevusevastase võitluse parandamiseks loodi tänapäevased ja lihtsad võimalused edastada PPA-le küberkuritegude kohta infot (veebileht). Küberalane õpe integreeriti politsei- ja piirivalvekolledži tasemeõppe baasõppesse. Euroopa Komisjoni rahastuse toel analüüsiti olulisi tulevikuvaldkondasid, analüüs näitab, kuidas ja milliseid tehnoloogiaid kasutatakse (või on võimalik peagi kasutada) küberkuritegevuses; mida tuleks ohtude ennetamisel silmas pidada ning mida võib see endaga kaasa tuua. Lisaks käivitati jätkuprojekt, milles keskendutakse küberkuritegevuse juhtumitega tegelemiseks vajaliku ekspertiisi suurendamisele politseis, prokuratuuris ja kohtutes.

Korruptsioonivastase poliitika kujundamise valdkonnas osales Siseministeerium korruptsioonivastase tegevuskava 2021–2025 koostamises, kus seati ka eesmärk tõsta korruptsioonikuritegude büroo võimekust erasektori korruptsiooni uurimisel ning tõsta avalikus ja erasektoris teadlikkust korruptsiooni vältimiseks. Samuti tõstatati KOV-ide toimingupiirangu probleemid ja esitati ettepanekud teavitaja kaitse seaduse seaduseelnõu väljatöötamise kavatsusele. **Korruptsioonivastase võitluse täpsema ülevaate annab Justiitsministeerium enda koordineeritavas tulemusaruandes.**

Kriisideks valmisoleku suurendamiseks kaardistati kitsaskohad kriisi lahendamisel ja koostati hädaolukorra seaduse muutmise väljatöötamiskavatsus, millega kaasajastatakse kriisireguleerimise korraldust, kõrvaldatakse kriisireguleerimise korralduse lüngad, täpsustatakse elanike kriisideks ettevalmistamist. Korraldati **riskikommunikatsiooni võrgustiku** kohtumisi, viidi läbi regionaalsed **riskijuhtimise ümarlaud** kohaliku omavalitsuse üksustele ja elutähtsaid teenuseid osutavatele ettevõtetele, et suurendada teadlikkust ristsõltuvusest. Valmistati ette **PPA kriisireservi** loomisega seonduvat (nt õigusaktide eelnõud).

Selleks et luua paremad eeldused riigiasutuste, kohaliku omavalitsuse üksuste ja kogukondade kriisivõimekuse suurendamiseks, korraldati **kriisireguleerimisõppusi**. Koostati juhendmaterjal „Asutuste valmiduse saavutamine kriiside

lahendamiseks“, valmistati ette koolitusprogramm kohaliku **omavalitsuse üksuse juhtide kriisireguleerimisalase teadlikkuse tõstmiseks** ja viidi läbi esimesed koolitused. **Nõustati elutähtsaid teenuseid korraldavaid asutusi** õppuste korraldamisel. Samuti uuendati hädaolukordade riskianalüüsi. Elanike valmisoleku parandamiseks korraldati **elanikkonnakaitse kampaaniaädal** „Tagage oma pere valmisolek mitmepäevaseks elektrikatkestuseks“, samuti saadeti inimestele otsepostitusena „Ole valmis!“ käitumisjuhised hädaolukordadeks.

Piirihalduse parandamiseks jätkusid idapiiri valmishitamiseks vajalikud tegevused. Alustati 23,5 km taristu ehitamisega ja kuulutati välja ehitushange 39,5 km taristu ehitamiseks. Lisaks muudeti vajalikke õigusakte piirivööndi loomiseks ja piiririba laiuse muutmiseks vastavalt idapiiri projektile. Piirikontroll, riigipiiri valvamine ja kaitse, piiriolukorra info haldamine ning operatiivkoostöö parandamiseks **analüüsiti piirivalve juhtimise alternatiive PPA-s**. Piirivalve tugevdamiseks muudeti PPA struktuuri.

Merepiiri valve puhul alustati ettevalmistustega tagada **riikliku mereseiresüsteemi jätkusuutlikkus**. Mereseiresüsteem loodi aastatel 2002–2006 eesmärgiga suurendada teadlikkust merel toimuvast tegevusest, hoida valve all Eesti sise- ja territoriaalmerd, kontrollida tegevust majandusvööndis, tagada meresõidu ohutus ja päästetööde koordineerimine ning õiguskord merealal, võimaldada kalanduskontrolli ning ennetada ja/või kiiresti reageerida merel juhtuvatele keskkonnanõnnetustele, mis võivad päädida keskkonnanakatastroofiga nii merel kui ka rannikul, samuti täita tõhusamalt Eesti kohustusi tulenevalt liitumisest NATO-ga. Mereseiresüsteemi jätkusuutlikkuse tagamiseks alates 2025. aastast tuleb selle taristut uuendada aastatel 2021–2022 ning vahetada radarid välja 2025. aastaks. Mereseiresüsteemi taristu uuendamiseks aastatel 2021–2022 eraldati 2020. aastal vajalikud eelarvelised vahendid.

Koostati **Eesti ja Läti valitsuste vaheline leping riigipiiri hooldamiseks**, see allkirjastati 19. veebruaril 2020. aastal. Sellega tagatakse Eesti ja Läti vahelise riigipiiri korrashoid.

Selleks et tõkestada viiruse levikut, taastas Eesti lühiajaliselt sisepiiridel piirikontrolli. ■

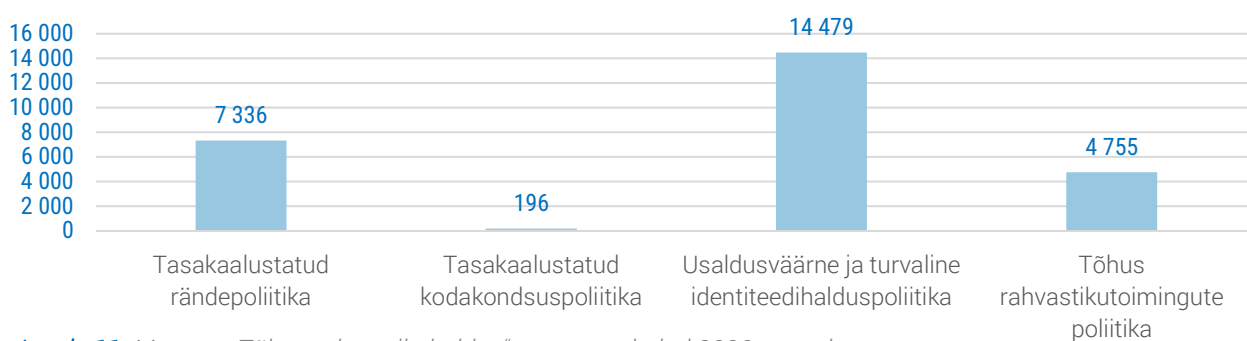
Meede 4: Tõhus rahvastikuhaldus

Ülevaade meetme eesmärkide saavutamisest ja eelarve täitmisest

	2020 tegelik	2020 siht	2021	2022	2023	Allikas
Elanike osakaal, kes peavad sisserännet riigi peamiseks mureks	15%	≤ 12%	≤ 12%	≤ 12%	≤ 12%	Standard Eurobaromeeter
Teistest rahvustest isikute hulgas tugeva ja keskmise riigiidentiteediga isikute osakaal	Andmed puudu	≥ 40%/55%	≥ 40%/55%	≥ 40%/55%	≥ 40%/55%	integratsiooni monitooring
Elanike osakaal, kes hindavad Eesti valmisolekut tulla toime ulatusliku põgenike sisserändega heaks	37%	≥ 36%	≥ 36%	≥ 36%	≥ 36%	STU
Turvalist identiteeti kasutavate inimeste osakaal elektroonilist identiteeti (eID-d) ¹⁷ omavatest isikutest	65%	≥ 70%	≥ 70%	≥ 70%	≥ 70%	„Eesti infoühiskonna arengukava 2020“ mõõdik
E-taotluskeskkonnas taotletavate toiminguliikide osakaal kõikidest identiteedi- ja rändevaldkonna toiminguliikidest	33%	33%	≥45%	≥50%	≥50%	
Rahulolu Eesti kodaniku isikut tõendava dokumendi taotlemise e-teenusega	91%	91%	≥85%	≥85%	≥85%	
Rahvastikuregistris olevate elukoohaandmete osakaal tegelikkusele vastavatest andmetest	75%	> 75%	> 75%	> 75%	> 75%	Statistikaamet

Meetme eelarve täitmine (tuhandetes eurodes)	2020 esialgne eelarve	2020 lõplik eelarve	2020 eelarve täitmine	2021	2022	2023
Kulud	33 604	32 170	26 766	34 505	35 105	32 659
Investeeringud	1 952	4 010	3 119	2 828	3 558	3 466

Meetme tegevuste 2020. aasta kulud (tuh €)

Joonis 11. Meetme „Tõhus rahvastikuhaldus“ tegevuste kulud 2020. aastal

Nende elanike osakaal, kes peavad sisserännet riigi peamiseks mureks, on jäänud võrreldes varasema aastaga ligikaudu samaks (15%, 2019. aastal 12%). Inimeste arvamus võib olla mõjutatud sellest, kui palju aasta jooksul teemat

avalikkuses käsitletud on. Näiteks kerkis 2015. aastal Euroopa rändekriisi mõjul sisseränne Eesti elanike arvates kõige tähtsamaks probleemiks, millega Eesti riik vastamisi seisab, kuid sellele järgnenud aastatel on see mure

¹⁷ Kasutajaks loetakse viimase aasta jooksul vähemalt ühe korra eID-teenust kasutanud inimene (kasutamise all peetakse silmas nii autentimist kui ka allkirjastamist).

märkimisväärselt vähenenud. Elanikest 37% arvab, et Eestil on hea valmisolek tulla toime ulatusliku põgenike sisserändega, kuid samas on selle toimumise tõenäosus Eesti elanike meelest aja jooksul oluliselt vähenenud (2016. aastal 66%, 2020. aastal 30%).

Turvalist identiteeti kasutavate inimeste osakaal nendest, kes elektroonilist identiteeti omavad, on aasta-aastalt tõusnud, kuid 2020. aastal jäi soovitud siht saavutamata. 2020. aastal oli see näitaja 65%, kuid 2018. aastal 42%. See on oluline näitaja, sest mida rohkem inimesed oma dokumentide digifunktsioone ja e-teenuseid kasutavad, seda rohkem e-teenuseid ka luuakse ja arendatakse. 2020. aastal oli Eesti kodaniku isikut

tõendava dokumendi taotlemise e-teenusega rahul 91% vastanutest.

Rahvastikuregistris olevatest elukohaandmetest vastas tegelikkusele 75% andmetest. Õigete elukohaandmete suurem hulk on aga väga oluline, kuna rahvastikuregistris märgitud elukohast sõltuvad nii riigi kui ka kohaliku omavalitsuse teenused. Siseministeeriumi poolt algatatud RITA 1 uuringu¹⁸ abil tegelevad TÜ, TLÜ ja TalTechi teadlased süvitsi elukohaandmete vastavuse probleemide ja mõjutajate uurimisega ning otsivad lahendusi nende võimalikult suures ulatuses tegelikkusega vastavusse viimiseks. Uuring kestab 01.09.2019 - 01.03.2022. ■

Ülevaade olulisima mõjuga tegevustest

Jõustusi välismaalaste seaduse, tulumaksuseaduse ja maksukorralduse seaduse muudatused, mille eesmärk on tõkestada Eestis töötamise reeglite eiramist. Ühtlasi tagatakse muudatustega, et Eestis töötavate välismaalaste töötasult makstav tulumaks laekub Eestisse ja seda saab kasutada Eesti ühiskonna hüvanguks.

Täiendati kodakondsuse seadust, et võimaldada Eesti kodakondsust ära võtta riigivastase kuriteo toimepannud isikut.

Riigikogu kiitis heaks **diginomaadi viisat puudutavad muudatused**, mille kohaselt luuakse Eestis ühena esimestest riikidest maailmas diginomaadi viisa. Eesti diginomaadi viisa võimaldab tulla Eestisse, viibida siin turistina ja samal ajal jätkata töötamist välisriigi tööandja heaks või vabakutselisena asukohast sõltumata.

Kuulutati välja riigihange „Mobiilse elektroonilise identiteedi täisteenuse tellimine“, mille raames otsitakse uue põlvkonna eID lahendust mobiil-ID lahenduse jätkuks.

Valmisid uued kujundusega ja täiustatud turvaelementidega passid. Politsei- ja Piirivalveamet alustas 2021. aasta alguses uute passide väljaandmist. Passide kujunduses on tähtsal kohal Eestimaa loodus ja Eestile omased elemendid, mis jutustavad loo meie riigist.

Tehti ettevalmistusi, et leppida kokku uued **välise teenusepakkuja kohad e-residentidele** Singapuris, Sao Paulos (Brasiilia), Bangkokis (Tai), Johannesburgis (Lõuna-Aafrika Vabariik) ning Tokios (Jaapan).

Jõustusi väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seaduse, korrakaitse seaduse ja välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduse muutmise seaduse muudatused, millega võimaldatakse Politsei- ja Piirivalveametil kalduda massilisest sisserändest põhjustatud hädaolukorras kõrvale nõuetest, mis puudutavad rahvusvahelise kaitse taotlejate ja seadusliku aluseta riigis viibivate välismaalaste kinnipidamist ja nende vastuvõututingimusi.

Alustati **riigiülese biomeetria andmekogu (ABIS) loomisega**, millel on oluline pikemaajaline mõju. ABIS-ega luuakse riigi keskne andmekogu, kus hakatakse säilitama riiklike menetluste käigus kogutavaid biomeetrilisi andmeid (näo- ja sõrmejäljekujutised). ABIS aitab kaasa avaliku korra ja julgeoleku tõhusamale tagamisele, kuritegevuse ennetamisele ja süüteo menetlustes tõendite kogumisele. See tõstab isiku tuvastamise ja isikusamasuse kontrollimise usaldusväärsust ning annab senisest veelgi paremal tasemel kindluse, et inimesel saab Eestis olla ainult üks identiteet. ABIS-e arendamiseks investeeriti 2020. aastal 719 000 eurot.

¹⁸ RITA 1 uuring: „Mobiilne eluviis, avalike teenuste tarbimine ja elukohaandmed riiklikes registrites“

Võeti kasutusele ILLEGAL 2 – seadusliku aluseta Eestis viibivate või viibinud välismaalaste andmekogu viidi uuele platvormile. See võimaldab viia tagasisaatmisemenetluse läbi elektroonselt.

Jätkati plaanide kohaselt kohanemisprogrammi „Settle in Estonia“ koolitusi. Toimus 2419 koolituskorda, millest 1348 korda oli A1-taseme keeleõpe. Baasmooduli koolituskordi oli 379 ning töö- ja ettevõtlusmooduli koolituskordi 403. Peremooduli koolituskordi oli 195, õppimise mooduli koolituskordi 40, teaduse mooduli koolituskordi 33 ja laste ning noorte mooduli koolituskordi 21. COVID-19 leviku tõkestamiseks seatud piirangute tõttu viidi suur osa koolitusi läbi e-õppes, samal ajal püsis rahulolu koolitustega kõrge, st viie palli skaalal oli hindeks rohkem kui 4,5 palli.

Jätkati keeleõppe korraldamist vähemalt viis aastat Eestis seaduslikult elanud välismaalastele. Samuti alustati ettevalmistustega anda kodakondsuslepinguks vajaliku keeleõppe korraldamine üle SKA-lt INSA-le. Siseministeeriumi valitsemisala panustas 2020. aastal mittekodanike keeleõppesse 241 000 eurot.

Sõlmiti **partnerlusleping kohaliku omavalitsusega uussisserändajate kohanemise toetamiseks kohalikul tasandil** ning uussisserändajate kogukondliku tugivõrgustiku mudeli rakendamiseks, selleks oli Tallinna Kesklinna Valitsus. Partnerlusleping sõlmiti ka Terviseametiga, et tagada uussisserändajate juurdepääs esmatasandi arstiabile.

Rahvastikuregistri e-teenuste portaali www.rahvasikuregister.ee lisandusid uued teenused, aasta lõpuks oli portaalis **15 teenust**. Osa neist teenustest on esimest korda automaatsed (ilma ametniku osaluseta, see võimaldab riigil ressursi kokku hoida), nt nime päring sünni registreerimiseks. Rahvastikuregistri arendamise investeeriti 2020. aastal 513 000 eurot.

Kuna paberil koostatud perekonnaseisudokumentide andmete sisestamine rahvastikuregistrisse lõppes 2019. aastal, siis korrastati 2020. aastal **Siseministeeriumi perekonnaarhiivi** ja Rahvusarhiivile anti üle 84 aasta jooksul koostatud perekonnaseisudokumendid. Üle anti ligi 200 000 säilikut. ■

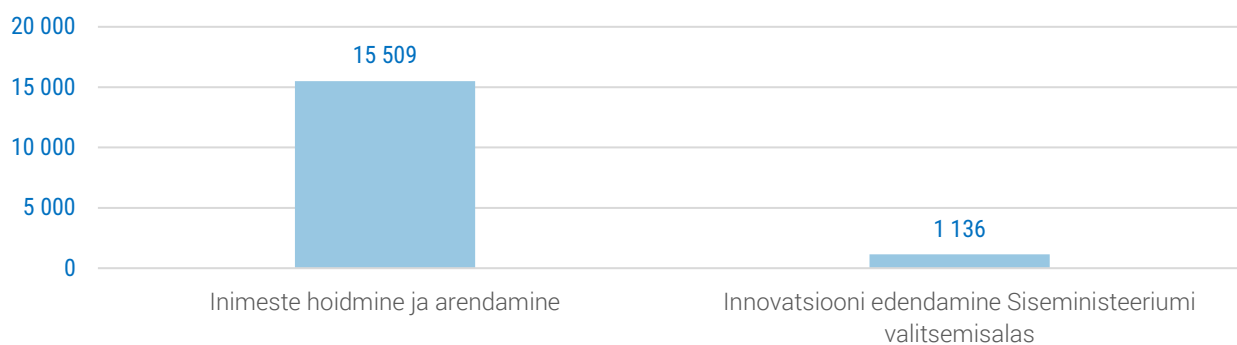
Meede 5: Tark ja innovaatiline siseturvalisus

Ülevaade meetme eesmärkide saavutamisest ja eelarve täitmisest

Möödiku nimi	2020 tegelik	2020 siht	2021	2022	2023	Allikas
Vabatahtliku voolavuse määr:						
- SIM	9%	≤ 12%	≤ 12%	≤ 10%	≤ 10%	Asutused
- PPA	4,9%	≤ 6,6%	≤ 6,3%	≤ 6,2%	≤ 6,1%	
- PÄA	4%	≤ 4,1%	≤ 4,1%	≤ 4,4	≤ 4,5	
- HÄK	6,9%	≤ 8,8%	≤ 8,8%	≤ 8,8%	≤ 8,8%	
- SKA	7,3%	≤ 7,9%	≤ 7,9%	≤ 7,5%	≤ 7,0%	
- SMIT	7,4%	≤ 14%	≤ 13%	≤ 15%	≤ 15%	
Ühele SKA õppekohale esitatud avalduste arv avalikul konkursil:						SKA
- kõrgharidusõppes	4,8	3,4	≥ 3,2	≥ 3,1	≥ 3,0	
- kutseõppes	4,1	3,0	≥ 2,9	≥ 2,8	≥ 2,7	
Siseministeriumi valitsemisala organisatsioonide innovatsioonisüsteemide küpsustaseme tõus	<i>Mõõtmisvahend töötati välja 2020. aastal, algase määratakse 2021. aastal.</i>					SIM
SIM valitsemisala töötajate üldine rahuolu kümne palli skaalal:						Asutuste rahuolu uuringud
- SIM	-	≥ 8,5	≥ 8,5	≥ 8,8	≥ 8,8	
- PPA	7,8	≥ 7,6	≥ 7,8	≥ 7,8	≥ 7,8	
- PÄA	-	≥ 7,8	≥ 7,8	≥ 7,8	≥ 7,8	
- HÄK	7,6	≥ 7,6	≥ 8,0	≥ 8,0	≥ 8,0	
- SKA	7,7	≥ 7,6	≥ 7,8	≥ 7,8	≥ 8,0	
- SMIT	8,3	≥ 8,0	≥ 8,0	≥ 8,0	≥ 8,0	

Meetme eelarve täitmine (tuhandetes eurodes)	2020 esialgne eelarve	2020 lõplik eelarve	2020 eelarve täitmine	2021	2022	2023
Kulud	14 498	15 972	16 645	14 370	14 338	14 198
Investeeringud	190	8 530	8 236	244	369	365

Meetme tegevuste 2020. aasta kulud (tuh €)

Joonis 12. Meetme „Tark ja innovaatiline siseturvalisus“ tegevuste kulud 2020. aastal

2020. aasta mõõdikute seire tulemused näitavad, et lähtuvalt algtasemest on personalivaldkonnas järgmiste aastate sihttasemeid keeruline prognoosida. Prognoositud sihttasemetega saavutamist mõjutas 2020. aastal COVID-19 tõttu muutunud majanduslik ja sotsiaalne olukord. Samuti on 2020. aasta kohta keeruline järeldada, et mõõdikute head tulemused on seotud vaid siseturvalisuse programmis kavandatu elluviimisega, kuigi asutused on programmis seatud eesmärkide saavutamiseks pingutanud ja teinud arendustegevusi ka 2020. aastal. Järgmiste aastate sihttasemeid ei ole 2020. aasta tulemustest lähtudes muudetud, kuna olukorra stabiliseerudes võivad ka personalinäitajad taas varasemate aastate tasemele langeda.

Nendes asutustes, kus viidi 2020. aastal töötajate seas läbi rahulolu- ja pühendumusuuring, vastasid tulemused prognoositule ehk **töötajate rahulolu on algtasemega võrreldes üsna samal tasemel** või isegi veidi parem.

Vabatahtlik voolavuse määr langes kõikides asutustes, olles madalam algtasemest ja prognoositud sihttasemest. Eriti head tulemused olid Siseministeriumis (algtase 15%, prognoos 2020. aastaks 12%, tegelik tulemus 9%) ja SMIT-is (algtase 14%, 2020. aastal 7,4%). Voolavuse määra langemine on asutuste hinnangul otseselt seotud COVID-19 viirusega, mistõttu oli tööturul liikumine tagasihoidlikum kui varasematel aastatel. Samuti oli **vahetu juhi tõttu lahkunute osakaal** kõikides asutustes sama nagu prognoositud või sellest väiksem. Juhtide arendamisele ja juhtimiskvaliteedi ühtlustamisele on kaasa aidanud kõik

Ülevaade olulisima mõjuga tegevustest

Arendava ja paindliku tööelu edendamiseks oli olulisima pikemaajalise mõjuga erinevate haridusmudelite arendamine. Valmis analüüs politsei haridusmodeli kohta, see tõi esile vajaduse olemasolevat haridusmodelit paindlikumaks ja kaasaegsemaks. Haridusmudelite kaasajastamine puudutab kõiki siseturvalisuse valdkondi, et käia kaasas hariduse tulevikutrendidega ning pakkuda tulevastele siseturvalisuse töötajatele võimalikult paindlikku ja kaasaegset õpet:

- päästekorraldajate töökohapõhise väljaõppe programmi Häirekeskuses muudeti 2020. aastal läbiviidud analüüsi põhjal;

asutused ning töötajad tajuvad vahetu juhtimiskvaliteedi paranemist. Vahetu juhi tõttu lahkumine ei ole enim märgitud lahkumispõhjuste esikuukus.

Sisekaitseakadeemias ühele õppekohale esitatud avalduste arv avalikul konkursil oli prognoositust kõrgem. Ka seda võib seostada 2020. aasta üldise tööturu olukorraga, kus töökoha kaotanud töötajad tegid karjäärivalikul otsuse stabiilsema tööandja kasuks. Õppureid 10. novembri 2020 seisuga oli kokku 940. 2020. aastal kulus Sisekaitseakadeemial tasemeõppe teenuse läbiviimiseks kokku 13 miljonit eurot.

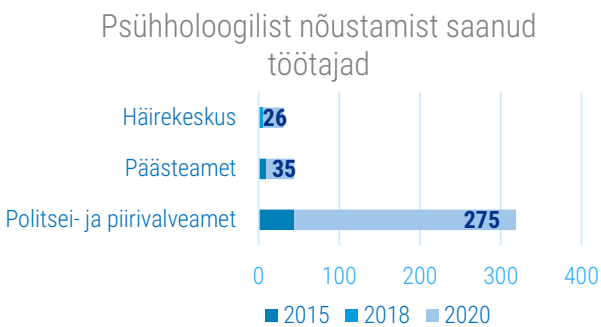
Siseministerium töötas 2020. aastal välja **innovatsioonisüsteemide arengu seiramiseks hindamismetoodika**, mis võimaldab hinnata valitsemisala asutuste innovatsiooni organisatsioonilist võimekust ehk küpsustaset (tasemeid on kokku viis: 0 – pidurdav, 1 – algeline, 2 – edasiarenenud, 3 – jätkusuutlik, 4 – küps). Teadaolevalt on tegu Eestis ainsa sellelaadse hindamismetoodikaga, mis on loodud spetsiaalselt avaliku sektori organisatsioonidele. Seetõttu tuleb hindamismetoodikat katsetada ja seejärel vajaduse korral kohendada – esimesed hindamised tehakse 2021. aasta kevadel kahes valitsemisala asutuses (PPA, PÄA). Kui tulemused kinnitavad hindamismetoodika sobivust, siis viiakse teiste valitsemisala asutuste hindamised läbi 2021. aasta sügisel ja 2022. aasta talvel. Samas ei saa välistada, et esmahindamise tulemusena selgub, et hindamismetoodikat on vaja oluliselt muuta või kohendada. Sel juhul võib ka baastaseme hindamine edasi lükkuda. ■

- Politsei- ja Piirivalveamet tegi ettevalmistusi e-õppe keskkonna väljaarendamiseks (tegevused jätkuvad 2021. aastal);
- Päästeamet algatas arutelu, et muuta demineerijate algväljaõppe kutseõppe täienduskoolituseks.
- Ohutusjärelvalvevaldkonnas alustati kutse- ja täiendusõppe süsteemi muutmist töökohapõhiseks väljaõppeks;
- Sisekaitseakadeemia lõi erinevaid õppevorme, et võimaldada paindlikke õppevõimalusi nii noortele kui ka täiskasvanud õppijatele nii päeva- kui ka kaugõppes. Näiteks loodi töökohapõhise õppe võimalused demineerija

erialal õppijatele; täiendusõppijatel ja ametite töötajatel on võimalik võtta vabakuulajana tasemeõppe õppekavadest neile vajalikke üksikuid õppeaineid; loodi e-õppe kursused.

Valmistati ette eriteenistuste ühtlustamise eelnõu, mis läbis esimese kooskõlastusringi. Muudatuste järgi ühtlustatakse võimalikult palju politsei-ametnike ja päästeteenistujate ning teiste eriteenistujate (vanglaametnikud ja tegevteenistujad) teenistusregulatsioone. Sama eelnõuga ühtlustatakse ka Siseministeeriumi valitsemisala **vabatahtlike ja kutseliste hüvitisi** hukkimise või vigastuse saamise korral.

Varasemast rohkem tähelepanu pöörati vaimse tervise toetamisele. Võrreldes viie-kuue aasta taguse ajaga on vajadus psühholoogilise nõustamise järele mitu korda tõusnud.

Joonis 13. Psühholoogilist nõustamist saanud töötajate arvu suurenemine 2015., 2018. ja 2020. aasta võrdluses

Vaimse tervise toetamiseks suurendati näiteks Päästeametis psühholoogilise nõustamise kordade arvu kolmelt viiele, meeskondadele pakutakse supervisiooni. Häirekeskus on loonud vaimse tervise toetamiseks psühholoogilise- ja kriisnõustamise võimalused. Siseministeeriumi info- tehnoloogia- ja arenduskeskuses viidi läbi kaks vaimse tervise hoidmise töötuba ning kõik SMIT-i juhid said keskselt juhised, kuidas töötajate vaimse tervise hoidmisele igapäevaselt tähelepanu pöörata. Siseministeeriumis viidi läbi mitu vaimse tervise toetamisele suunatud koolitust, pakuti võimalust saada tööalase läbipõlemise korral tööalase *coach*'i sessiooni ja psühholoogilist abi. Ühes meeskonnas pakuti seminari eesmärgiga suurendada mõistmist vaimse tervise probleemidega inimeste suhtes. Alates 2020. aastast on Sisekaitseakadeemias lisaks õppuritele võimalus taotleda tasuta psühholoogilisi konsultatsioone ka õppejõududel ja teistel töötajatel.

Juhtimiskvaliteedi parendamiseks ja ühtse juhtimiskultuuri kujundamiseks uuendati valitsemisala ühiseid juhtimispõhimõtteid. Täpsustati ootusi Siseministeeriumi valitsemisala juhtidele, kaasa said rääkida erinevate taseme juhid ja töötajad. Põhimõtted kehtivad kõigile Siseministeeriumi valitsemisala juhtidele (umbes 800). Järgmistel aastatel on plaanis rakendada neid põhimõtteid igapäevases juhtimises, juhtide arendusprogrammides ja teistes arendustegevustes ning seirata juhtide vastavust nendele.

Kinnitati **valitsemisala innovatsiooni kontseptsioon ja tegevusmudel**, millega kehtestati aluspõhimõtted ja lähenemised, kuidas valitsemisala innovatsioonivõimekust jõudsalt kasvatada.

Loodi **valitsemisala katsetamisrahastu**, kust asutustel on võimalik jooksvalt väikeses mahus raha taotleda, et katta kulud, mis kaasnevad prototüüpide loomise või katsete läbiviimisega. Rahastu eesmärk on aidata kaasa sellele, et täiendavate majanduskulude tõttu ei jääks lahenduste loomine ja katsetamine pooleli.

Välja töötati **hindamismetoodika innovatsioonisüsteemide arengu seiramiseks**, see võimaldab hinnata valitsemisala asutuste innovatsiooni organisatsioonilist võimekust ehk küpsustaset. Teadaolevalt on see Eestis ainus sellelaadne hindamismetoodika, mis on loodud spetsiaalselt avaliku sektori organisatsioonidele. Esimesed hindamised toimuvad 2021. aasta kevadel kahes valitsemisala asutuses (PPA, PÄA).

Valitsemisala asutustes (eelkõige PPA, SIM, PÄA) on **jõudsalt liigunud edasi teenusedisaini põhimõtete kasutuselevõtuga nii konkreetsetes arendusprojektides** (nt PPA projekt „Minu esimene vahelejäamine“), kuid mis veel olulisem – ka asutuse teenuste arendamise põhimõtete integreerimisel. Seetõttu on välja töötatud ja planeerimisel (kuid COVID-19 kriisi tõttu edasi lükatud) **koolitus- ja arenguprogrammid asutuste teenuseomanikele** (PPA, PÄA, SIM), mis keskenduvad inimkesksete teenuste disainimise põhi- oskuste omandamisele. Avatust teenusedisainile iseloomustab ka see, et valitsemisalas värvatakse esimest korda selliseid spetsialiste nagu antropoloog (PPA) ja teenusedisainer (SIM).

Innovaatiliste lahenduste otsimise, disainimise ja kasutuselevõtu tegevusi on valitsemisalas rohkem, kuid olulisematest innovatsiooniprojektidest saab välja tuua järgmised.

1. **Rahunemispeatuse eelnõu** koostamine ja kooskõlastamine Riigikogus, et 2021. aastal saaks jätkata uute eksperimentidega.
2. **Rahvastikuregistri kasutajakeskse tulevikuvisioni** loomine, et planeerida 2021. aastal teenuste arendustegevused järgmiseks viieks aastaks.
3. **Politsei perevestluse** meetodika väljatöötamine ja katsetamine (Riigikantselei avaliku sektori teenuste innovatsiooniprogrammi projekt „Minu esimene vahelejäätmine“), et 2021. aastal seda üle Eesti ellu rakendada.
4. **Politseinike puuduse probleemile lahenduste otsimine** (Riigikantselei avaliku sektori teenuste innovatsioonisprint), et esitada 2021. aastal ettepanekud, mida muuta nii politseihariduses kui ka PPA töökorralduses.
5. EAS-i innovatsioonihangete koostööprojekti käivitamine, et 2021. aastal saaks erasektoriga koostöös arendada **idapiiri ületamise teenuseboksi** prototüüpi nii, et see oleks kasutusele võtmiseks valmis.
6. PPA klienditoe teenuse uuenduste testimine ja arendamine, sh **riigikeskse juturoboti ja reaaliajaveestluse** (ingl k *live chat*) prototüübi loomine, testimine ja valmisoleku loomine, et neid 2021. aastal PPA klienditoes (RIA projekt koostöös PPA ja Netgroupiga) katsetada. Lisaks tehti koostööd firmaga Feelingstream, et **transkribeerida klienditoe kõnesid** ja kasutada neid teenuse arendamisel.
7. COVID-19 kriisi ajal töötati 2 + 2 reegli jõustamiseks välja ja võeti kasutusele **nügimisevõtteid sisaldav vestluskript** patrullpolitseinikele. Lisaks võeti koostöös SKA-ga 2 + 2 reegli jõustamiseks patrullpolitsei töös kasutusele ka **vaatlusi tegevad ja kõnelevad droonid**.
8. SKA viis ellu **projekti „Kotkas“**, millega töötatakse välja automatiseeritud drooni-otsingute tarkvara prototüüp, kus tehisintellekt toetab kadunud inimeste leidmist metsades, maastikul ja talvistes tingimustes.

Siseministeriumi valitsemisala teadus- ja arendustegevused on suunatud eelkõige tõendus- põhise poliitikakujundamise toetamisele ning tarkade ja tõhusate tehnoloogiliste lahenduste leidmisele.

Tõenduspõhise poliitikakujundamise toetamiseks tehti 2020. aastal valitsemisalas üle **70 analüüsi ja rakendusuuringu**. Lisaks välistelt partneritelt tellitud töödele annavad väga olulise panuse eksperdid kõigist Siseministeriumi valitsemisala asutustest, näiteks valmis PPA analüüsibüroos üle 20 analüüsi, Sisekaitseakadeemia sisejulgeoleku instituudi teaduritel 14 suuremahulist analüüsi ja raportit, lisaks üle 20 valdkonnaspetsiifilise teadusartikli, Häirekeskuse ekspertidel valmis teenuse tagamiseks ja nende arendamise toetamiseks 9 põhjalikku analüüsi.

Mitmed aasta jooksul tehtud uuringud olid suunatud COVID-19 kriisiga seotud küsimustele tõenduspõhiste lahenduste leidmisele. Siseministeriumis võeti ühe olulise teemana tähelepanu keskmesse keskkonna- ja roheteema. Selleks et ka julgeolekusektoris Eesti kliimaambitsioonide saavutamisse panustada, algatati (koostöös Kaitseministeriumiga) suuremahuline keskkonna jalajälje hindamise ja selle vähendamise võimaluste uuring.

Sisekaitseakadeemia võtab siseturvalisuse teadus- ja arendustegevustes üha suuremat ning sisulisemat eestvedaja rolli. 2020. aasta oli Sisekaitseakadeemias suures plaanis teadus- ja arendustegevusele vundamenti ladumise aasta. Mitmete teadussuundade arendamise ja uurimis-tegevusega tehti alles algust ning uued nõuded akadeemilistele ametikohtadele TAI tegevusteks aitavad luua eeldused edaspidiseks tegevuseks. Üheks olulisemaks tunnistuseks Sisekaitseakadeemia arengu kohta on Siseministeriumi ning partnerasutuste kaasamine oma tegevustesse oluliselt suuremas mahus, samuti SKA kaasamine laiematesse aruteludesse. 2020. aastal moodustati valdkondlikud uurimisrühmad, mis tegelevad valdkondlike väljakutsetega ja mille loomisesse andsid sisendi ka koostööpartnerid. ■

4. Ülevaade olulisematest „Eesti 2035“ elluviimist toetavatest tegevustest

Kõik eespool nimetatud siseturvalisuse programmi olulise mõjuga tegevused aitasid kaasa „Eesti 2035“ eesmärkide saavutamisele. Täpsemini aitasid need kaasa järgmistele strateegilistele sihtidele ja olulisematele muutustele.

„Eesti 2035“	Siseturvalisuse programmi meede
<ul style="list-style-type: none"> Strateegiline siht „Eestis elavad arukad, terved ja tervist hoidvad inimesed“ Oluline muutus: „Rahva kestlikkus, tervis ja sotsiaalkaitse“ Täpsemini: B. Kujundame elukeskkonna ning inimeste hoiakuid ja käitumist tervist ja keskkonda hoidvaks ning vähendame riskikäitumist. C. Toetame vaimset tervist ning vähendame vaimset ja füüsilist vägivalda. 	„Ennetava ja turvalise elukeskkonna kujundamine“
<ul style="list-style-type: none"> Strateegiline siht „Eesti ühiskond on hooliv, koostöömeelne ja avatud“ Oluline muutus: „Oskused ja tööturg“ Täpsemini: E. Loome talendisõbraliku keskkonna. F. Suurendame ühiskondlikku sidusust ja võrdseid võimalusi hariduses ning tööturul. 	„Tõhus rahvastikuhaldus“
<ul style="list-style-type: none"> Strateegiline siht „Eestis on kõigi vajadusi arvestav, turvaline ja kvaliteetne elukeskkond“ Oluline muutus: „Ruum ja liikuvus“ Täpsemini: B. Planeerime ja uuendame ruumi terviklikult ja kvaliteetselt ning ühiskonna vajaduste, rahvastiku muutuste, tervise, elurikkuse ja keskkonnahoiuga arvestavalt. 	„Ennetava ja turvalise elukeskkonna kujundamine“ „Kiire ja asjatundlik abi“ „Kindel sisejulgeolek“ „Tõhus rahvastikuhaldus“ „Tark ja innovaatiline siseturvalisus“
<ul style="list-style-type: none"> Strateegiline siht „Eesti on uuendusmeelne, usaldusväärne ja inimesekeskne riik“ Oluline muutus: „Riigivalitsemine“ Täpsemini: D. Parandame riigi rahvusvahelist positsiooni ja tagame julgeoleku ja turvalisuse. 	„Ennetava ja turvalise elukeskkonna kujundamine“ „Kiire ja asjatundlik abi“ „Kindel sisejulgeolek“ „Tõhus rahvastikuhaldus“ „Tark ja innovaatiline siseturvalisus“
A. Suurendame valitsemise ühtsust ja tagame sujuva riigi toimimise.	„Tark ja innovaatiline siseturvalisus“

